

Marek Walticher (1603 – 1655) a jeho rodina. Kariéra prešporského meštana v kráľovských a palatínskych službách

Frederik Federmayer

vol. 2, 2013, 2, pp. 38-62

Marek Walticher (1603 – 1655) and his family. Career of Pressburg burgher in royal and palatine ministry

This study presents a biography of one of the burgherous origin officials – Marek Walticher. He was a son of a merchant born in Pressburg. Marek Walticher came from vicinity of Pressburg Catholic patricians, mainly through his mother's family. Marek Walticher's career had three periods. Initially he was employed in the Hungarian Chamber. Later he moved to the Mikuláš Esterhazy palatine barnyard, where he worked as his accountant and then he worked in important position of palatine office clerk. On the top of his career he worked as a main royal customs officer in Magyaróvár and he was appointed by monarch as a royal counselor. The study also presents detailed genealogical analysis of his family and social contacts of his wider kinship.

Key words: Archontology. 17th century. Officer. Citizens of Pressburg.

Pomoháčske, resp. humanistické obdobie v Uhorsku charakterizovali pomerne veľké zmeny v spoločensko-politickom dianí v krajine. Jedným zo zaujímavých fenoménov 16. a 17. storočia bol aj postupný prienik elitnej časti meštianskych vrstiev do štruktúr správy kráľovstva. Sprevádzaný bol zvýšeným záujmom mladých ambiciózných meštianskych synov o univerzitné vzdelanie, ktorí následne hľadali kariérne uplatnenie v rôznych úradníckych a vzdelaneckých povolaniach. Meštania prejavovali záujem nielen o posty mestských úradníkov, notárov, učiteľov, kazateľov, advokátov, lekárov, lekárnikov či zemepanských úradníkov, ale čoraz častejšie nachádzali uplatnenie aj v úradoch kráľovskej správy, ktoré dovtedy boli vyhradené predovšetkým príslušníkom šľachty. Priaznivé podmienky im utvorili najmä v novej uhorskej metropole Prešporku, kde začali pôsobiť viaceré nové kráľovské úrady moderného byrokratického typu. Tie hľadali svojich zamestnancov prioritne na základe ich znalostí a nie podľa stavovského pôvodu. Dôležitou metódou historického objasnenia vyššie spomínaného fenoménu môže byť aj podrobný archontologicko-biografický výskum kariér úradníkov meštianskeho pôvodu. Nazdávame sa, že takýto výskum treba kombinovať aj s podrobnou genealogickou analýzou, pretože práve osvetlenie rodinných a príbuzenských väzieb nám dokáže osvetliť mnohé spoločenské prepojenia ovplyvňujúce kariéry a kariérne postupy spomínaných úradníkov.¹

Jedným z prešporských rodákov meštianskeho pôvodu, ktorý sa uplatnil v kráľovských úradoch v zložitom pomoháčskom období, bol aj Marek Walticher. Ide o pomerne málo známu osobnosť, ktorá doposiaľ nebola podrobnejšie historicky preskúmaná.² Životný príbeh tohto

1 FEDERMAYER, Frederik. Leopold Peck (1560 – 1625) uhorský kráľovský pokladník a jeho rodina. In CZOCH, Gábor (Ed.). *Kapitoly z dejín Bratislavy*. Bratislava : Kalligram, 2006, s. 150-194; FEDERMAYER, Frederik. Gašpar Partinger († 1630). Osudy a kariéra kráľovského úradníka na prelome 16. a 17. storočia. In KLIMEKOVÁ, Agáta – AUGUSTÍNOVÁ, Eva (Eds.). *Ján Jessenius. Slováci na panovníckych dvoroch*. Martin: SNK, 2012, s. 220-236.

2 Niektoré genealogicko-biografické údaje o rodine a osobe Marka Waltichera sme publikovali v našej práci o obyvateľstve Prešporku v prvej polovici 17. storočia: FEDERMAYER, Frederik. *Rody starého Prešporka. Genealogický rozbor a topografia mesta podľa súpisu z roku 1624*. Bratislava : Monada, 2003, s. 61-62. Základné údaje o jeho kariére v kráľovských službách spomína: FALLENBÜCHL, Zoltán. *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon*. Budapest : Osiris, 2002, s. 342-343.

úradníka však stojí za pripomenutie, pretože je pozoruhodným príkladom spoločenskej emancipácie meštianskych vrstiev v ranonovovekom Uhorsku. Spracovanie jeho biografie zároveň dokazuje vyššie spomínanú aktuálnosť intenzívnejšieho využívania vedeckej genealógie v historických výskumoch.

Prešporské mestské elity a proces ich zmien v pomoháčskom období

Marek Walticher sa narodil 16. apríla 1603 vo vtedajšom uhorskom hlavnom meste ako syn Matúša Waltichera v jeho druhom manželstve s Katarínou Sunnleitnerovou.³ Walticherovci, nazývaní v prameňoch nezriedka aj priezviskom Waltinger, neboli domácim prešporským rodom. V meste sa objavili až koncom 16. storočia práve v osobe Markovho otca.⁴ Matúš Walticher bol bohatým obchodníkom a majiteľom lodí na Dunaji.⁵ V meste patril k váženým a úspešným občanom, avšak na správe mesta sa priamo nepodieľal. Zato Markova matka Katarína Sunnleitnerová, dcéra Augustína Sunnleitnera a Anny Pernheimerovej, pochádzala z rodov domácich prešporských patricijských elít, ktoré v 16. storočí ovládali hospodárstvo, politické dianie a správu mesta. Jej starý otec Ján Pernheimer († cca 1547) bol dlhoročným senátorom mesta, zvoleným mešťanostom (1538 – 1540, 1544, 1547) a richtárom (1545 – 1546).⁶ Keďže Pernheimerovci v druhej polovici 16. storočia vymreli, sobášom Markových rodičov (cca 1599/1600) sa Walticherovci stali jednými z dedičov po tomto vplyvnom meštianskom rode. Získali dokonca polovicu starého pernheimerovského domu v meste, ktorý sa potom v 17. storočí stal ich rezidenciou. Dom stál na Ventúrskej ulici, hneď vedľa tzv. Starej mincovne, teda v jednej z najlukratívnejších častí mesta, kde mali svoje rezidencie poprední mešťania a bohatí šľachtickí úradníci kráľovských úradov.⁷

Walticherovci sa teda na prelome 16. a 17. storočia začlenili medzi prešporské mestské elity a stali sa tak súčasťou výrazných zmien, ktorými vtedy prechádzala táto komunita. Od druhej tretiny 16. storočia môžeme v Prešporku pozorovať obmenu v zložení mestských elít. Viacero rodov, ktoré mali od neskorého stredoveku až do polovice 16. storočia popredné postavenie v meste, ako napr. Meixnerovci, Gailsamovci, Kleeovci, Thailnkäsovci, Reichenthalerovci či spomínaní Pernheimerovci, sa prestali objavovať v dôležitých mestských úradoch. Postupne vymierali, schudobneli alebo sa z mesta vystaňovali. Ich miesto obsadili nielen iné domáce prešporské rody, ako napr. Raidtovci, Aichingerovci, Lauserovci, Köglovci, Mauračovci, Eisenreichovci, či rody z okolitých uhorských miest ako Tuzenthallerovci, Segnerovci, Offnerovci, Wenzelovci či Gillighovci, ale tiež úplne nové rody cudzieho pôvodu. V rokoch

3 V skutočnosti ide o dátum jeho krstu, podľa záznamu z matriky pokrstených farnosti Sv. Martin. Archív mesta Bratislavy (ďalej AMB), fond (ďalej f.) Zbierka cirkevných matrik, Bratislava, Sv. Martin, r. k. matrika pokrstených, inv. č. 154.

4 Pôvod Walticherovcov (Waltingerovcov) nie je známy, nenašli sme ho zatiaľ spomenutý v žiadnom prameni. Nevieme ani, či do uhorskej metropoly prišli z cudziny alebo z niektorého iného uhorského mesta. Známy je len rod s menom Baltinger, ktorý patril k elitným patricijským rodom v ríšskom meste Ulm. Istou stopou môže byť tiež zmienka o obchodníkovi Šebastiánovi Waltingerovi, ktorý v polovici 16. storočia pôsobil v moravskom Olomouci, alebo rovnomený rod, ktorý žil od 15. storočia v hornorakúskom Linci. FRANK, Karl Friedrich von. *Standeserhebungen und Gnadenaakte für das Deutsche Reich und die Österreichische Erblande bis 1806, sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum Alt-österreichischen Adels-Lexikon 1823 – 1918*. Zv. I., Schloss Senftenegg : Selbstverlag, 1967, s. 48; ČERMÁK, Miloslav. *Olomoucká řemesla a obchod v minulosti*. Olomouc : Memoria, 2002, s. 47.

5 V niektorých pramenných zmienkach je označovaný aj krstným menom Matej.

6 AMB, f. Mesto Bratislava (ďalej MB), Magistrátny protokol 2a. 2, 2a. 3, záznamy o voľbách do magistrátu, vždy k 24. aprílu. Porovnaj: TÓZSA-RIGÓ, Attila. A pozsonyi politikai elit a XVI. század első két harmadában. In *Fons*, 2007, roč. 14, č. 2, s. 271.

7 Druhá časť pernheimerovského domu prešla na vzdelaného šľachtica, advokáta Krištofa Gadolta († 1601), manžela Marty, druhej dcéry richtára Jána Pernheimera a ich dedičov. AMB, f. MB, Protokol testamentov 4n. 5, s. 186; AMB, f. MB, Magistrátny protokol 2a. 3, s. 116, 2a. 6, s. 463.; FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 61-62.

vlády Ferdinanda I. a jeho syna Maximiliána II. sa v novej uhorskej metropole usadzovali vo veľkom počte cudzinci predovšetkým z dedičných habsburských rakúskych a juhonemeckých krajín.⁸ Išlo o remeselníkov, obchodníkov, umelcov, ale v neposlednom rade aj o vzdelancov, ktorí prichádzali do Uhorska za kariérou a uchádzali sa tu o miesto v novovzniknutých kráľovských úradoch. Personálnu politiku v uhorskej kráľovskej správe totiž výrazne ovlivňovali viedenské dvorské úrady, ktoré sem dosadzovali osoby ríšskeho pôvodu. Títo meštianski a šľachtickí vzdelanci sa v Prešporke trvalo usadili a splynuli s miestnym patriciátom. Mnohé nové prešporské patricijské rody, ktoré v pomoháčskom období získali posty v mestskej správe, mali práve takýto pôvod, napr. Saiberlichovci prišli z Viedne, Schrembserovci z Viedenského Nového Mesta, Karnerovci zo Salzburgu, Peckovci boli pôvodne familiári na arcivojvodskom viedenskom dvore, Lerchenfelderovci z Regensburgu pochádzali od Juraja Lerchenfeldera, ktorého panovník v roku 1536 poveril správou prešporského tridsiatkového colného obvodu, Liechtenpergerovci zase od absolventa Viedenskej univerzity, Rakúšana Gašpara Liechtenpergera, ktorý sa okolo roku 1550 stal kontrolórom tridsiatkovej stanice v Stupave.⁹ Nová uhorská metropola bola tiež cieľom mladých absolventov univerzít, osobitne z blízkej Viedne, ktorí tu hľadali možnosti kariéry. Stojí za zmienku, že takmer každý prešporský mestský notár 16. storočia bol absolventom Viedenskej univerzity. Najvýznamnejší z nich, ako Tomáš Entzenweiss z Viedne, Heinrich Schödl zo Stuttgartu, Ján Cellarius z Ulmu či Felicián Schmuđer z Kraňska sa tu aj trvalo usadili a stali sa zakladateľmi popredných patricijských rodov, ktoré ovplyvnili správu a politiku mesta v 16. a 17. storočí.¹⁰

Proces zmien v zložení prešporských elít nadobudol v poslednej štvrtine 16. storočia mimoriadnu dynamiku, keď došlo fakticky k ich úplnej výmene. Najlepšie to vyjadruje štatistika. Medzi rokmi 1570 – 1600 boli zvolení členovia prešporského senátu z celkovo 37 rodov, z nich však len 5 rodov malo svojich zástupcov v senáte aj pred rokom 1530. Teda začiatkom 17. storočia senát a správu mesta už držali úplne iné rody ako na začiatku predchádzajúceho storočia. Išlo o osoby čiastočne z domácich prešporských meštianskych rodov, z veľkej časti však z potomkov cudzincov uhorského a ríšskeho pôvodu, ktorí sa až počas 16. storočia usadili v uhorskej metropole. Jediné čo sa vôbec nezmenilo v tomto spoločenstve, bolo jeho národnostné zloženie. Celé 16. storočie až do prvej tretiny 17. storočia správu mesta (posty richtára, mešťanostu, kapitána, notára, senátorov a ďalšie významnejšie úrady) ovládali takmer výlučne osoby a rody nemeckého pôvodu, ktoré v súkromnom a úradnom styku používali nemecký jazyk.¹¹ Tým nechceme tvrdiť, že v uhorskej metropole nežili v tomto období medzi najbohatšími spoločenskými vrstvami mesta aj osoby maďarského, slovenského, chorvátskeho

8 FEDERMAYER, Frederik. Pôvod, etnická a náboženská štruktúra prešporského patriciátu v 17. storočí. In *Historické štúdie*, 1999, roč. 40, s. 177-185; FEDERMAYER, Frederik – DUCHOŇ, Michal. Svätajurské rody v pomoháčskom období. In TURČÁNY, Juraj a kol. *Svätý Jur 1209 – 2009*. Svätý Jur : Mestský úrad, 2009, s. 149-160.

9 FEDERMAYER, F. *Leopold Peck...*, s. 150-159; FEDERMAYER, Frederik. Prešporský richtár Liechtenperger a jeho rodina. Genealogicko-biografická analýza. In *Bratislava : Zborník Múzea mesta Bratislavy*, 2012, XXIV, s. 53-62; KAZIMÍR, Štefan. K vývoju colnej agendy na Slovensku v 16. a 17. storočí. In *Slovenská archivistika*, 1976, roč. XI., č. 1, s. 52-53.

10 Blížšie o ich kariérach: FEDERMAYER, Frederik. Genealogický pohľad na prešporských mestských notárov druhej polovice 16. storočia. In *Historica : Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, 2005, roč. 46, s. 99-132.

11 Nemecká dominancia mestských elít uhorskej metropoly Prešporoka počas 16. storočia stojí v protiklade k zloženiu mestských elít v dvoch ďalších najvýznamnejších uhorských kráľovských mestách – Trnave a Košiciach, v ktorých už správu mesta z veľkej časti prevzali domáce meštianske rody uhorského pôvodu a maďarskej, chorvátskej či slovenskej etnicity. NÉMETH, István. *Kassa város archontológiája : Bírák, belső és külső tanács 1500 – 1700*. Budapest : Szentpétery Imre Történettudományi Alapítvány, 2006. 326 s.; JANKOVIČ, Vendelín. Ideové a spoločenské pomery v Trnave za sto rokov pred založením univerzity. In ŠIMONČIČ, Jozef (Ed.). *Trnava 1988 : Zborník materiálov z konferencie Trnava 1238–1988*. Bratislava : Obzor, 1991, s. 44-88; KAZIMÍR, Štefan. Trnava v rokoch 1526 – 1849. In ŠIMONČIČ, Jozef – WATZKA, Jozef (Eds.). *Dejiny Trnavy*. Bratislava : Obzor, 1989, s. 100-103.

či českého pôvodu. Išlo však o šľachticov, ktorí pôsobili v tunajších kráľovských úradoch či na dvoroch krajinských hodnostárov a nijako sa nezapájali do správy mesta.¹² Väčšina z nich ani nebola mešťanmi mesta a tak ich nemôžeme zaradiť medzi prešporskú mestskú elitu. Národnostne pestrejšie boli samozrejme chudobnejšie vrstvy prešporského obyvateľstva, tie však nemali dosah na reálny výkon správy mesta a vo voľbách dokázali presadiť svojich kandidátov len na menej významné posty zamestnancov mesta.

Počas 16. storočia došlo v prostredí osôb radiacich sa k prešporskej mestskej elite aj k ďalším zmenám. Sprievodným javom ich spoločenskej emancipácie bol záujem o nobilitáciu. Pokiaľ do roku 1550 bol šľachtický stav u miestnych patricijov skôr výnimkou a spomedzi trinástich členov mestského senátu sa ním mohli hrdiť len dvaja – traja senátori, tento stav sa začal rýchlo meniť.¹³ Vzostup spoločenského, politického, hospodárskeho a kultúrneho významu mesta ako uhorskej metropoly, ako aj postupný prienik miestnych elit do kráľovských služieb viedol k zvýšenej snahe prešporských patricijov o šľachtický stav. Zdá sa, že panovnícky dvor bol tomuto procesu naklonený, pretože medzi rokmi 1570 – 1600 získali nobilitu formou armálnej listiny takmer všetky prešporské patricijské rody. Od 90. rokov 16. storočia už zasadali v mestskom senáte len nobilitovaní mešťania. Ak za senátora výnimočne zvolili mešťana bez titulu, obvykle aj on počas výkonu funkcie dosiahol nobilitu. Počet takto nobilitovaných rýchlo rástol. Napríklad súpis z roku 1597 zaznamenal medzi prešporskými mešťanmi až 79 armalistov.¹⁴ Väčšina z nich získala uhorskú nobilitu, časť patricijov, ktorí prišli do mesta len počas 16. storočia z rakúskych, nemeckých alebo českých krajín, mala ríšsku nobilitu.¹⁵

Na prelome 16. a 17. storočia patrili k prešporským elitám aj Sunnleitnerovci a Walticherovci. Ani ich proces nobilitácií nemohol obísť. Keďže na súpisoch prešporskej šľachty z rokov 1594 a 1597 sa ešte nespomínajú, je pravdepodobné, že nobilitu získali až okolo roku 1600.¹⁶ Predpokladáme, že oba rody požiadali o ríšske šľachtictvo. Dátum vydania nobilitačných privilégii pre tieto rody nepoznáme, upresniť ho však môžeme podľa erbových pečatí členov rodu. Na základe sfragistického výskumu vieme, že Augustín Sunnleitner ešte v roku 1566 pečatil s meštianskym osobným znakom.¹⁷ Jeho syn Zachariáš Sunnleitner však už v roku 1605 pečatil so šľachtickým erbom, neskôr v roku 1619 dokonca s polepšeným šľachtickým erbom.¹⁸ Tento šľachtický erb, ako aj staršia nobilita Sunnleitnerovcov sa tiež spomína v armálese vystavenom cisárom a uhorským kráľom Ferdinandom II. v roku 1628 pre uhorského hlavného poštmajstra Štefana Bornemiszu a jeho manželku Reginu Sunnleitnerovú, ktorým im potvrdil staršiu nobilitu a udelil polepšený erb.¹⁹ Šľachticmi sa stali aj Walticherovci. Matúš

12 FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 36-37.

13 Medzi výnimočné prešporské patricijské rody, ktoré získali nobilitu pred rokom 1550, patrili rod Klee, ktorý dostal v roku 1530 privilégium od Ferdinanda I. FRANK, Karl Friedrich von. *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichische Erblande bis 1806, sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum Altösterreichischen Adels-Lexikon 1823 – 1918*. Zv. III., Schloss Senftenegg : Selbstverlag, 1972, s. 37.

14 AMB, f. Magistrát mesta Bratislava (ďalej MG-Bratislava), Spisy, škatuľa (ďalej šk.) 56, lad. 34, num. 6.

15 Ríšskymi šľachticmi boli napríklad Liechtenpergerovci (od roku 1559), Karnerovci (od 1582) či Schremberovci. FRANK, K. F. *Standeserhebung...*, Zv. III, s. 9, 139; Zv. IV., s. 272.

16 AMB, f. MG-Bratislava, Spisy, šk. 56, lad. 34, num. 6; AMB, f. MB, Listy a listiny, inv. č. 8448.

17 AMB, f. MB, Listy a listiny, inv. č. 7475.

18 AMB, f. MB, Spisy, šk. 51, lad. 33, num. 9, šk. 75, lad. 42/V.

19 ÁLDÁSY, Antal. *AMagyar nemzeti múzeum könyvtárának czímereslevelei*. Zv. I.-II. Budapest : Magyar nemzeti múzeum könyvtár, 1904, s. 139-140.

Walticher prvýkrát pečatil so šľachtickým erbom v roku 1603.²⁰ V tom roku už vystupuje aj ako splnomocnenec panovníka tzv. homo regius.²¹ S rovnakým erbom ako jeho otec potom celý život pečatil aj Marek, ktorého navyše v roku 1643 zapísali aj do súpisu prešporských šľachticov.²² Erb Walticherovcov tvoril v štíte na pažiti stojaci doprava obrátený grif držiaci v pravom prednom pazúre dole smerujúci šíp. Nad štítom je turnajská prilba s korunkou a prikrývadlami. Klenot tvorí od pása vyrastajúci grif so šípom.

Sirota z rodiny katolíckych patricijov

Vráťme sa ale k biografii Marka Waltichera. Hoci z vyššie uvedeného je zrejmé, že sa narodil ako nobilitovaný mešťan a príslušník vplyvných prešporských elít, jeho detstvo nebolo ideálne. Veľmi skoro sa totiž stal úplnou sirotou. Vyrastal bez matky, ktorá náhle zomrela, keď mal len niekoľko mesiacov, navyše tehotná v očakávaní ďalšieho dieťaťa. Marek nemal ani veľa súrodencov, pretože jeho rodičia sa brali už vo vyššom veku ako vdovci. Z testamentu jeho matky sa dozvedáme, že mal len jedného o čosi staršieho brata Martina.²³ Z iných zdrojov sme informovaní aj o ďalšom staršom bratovi Andrejovi Walticherovi, ktorého mal jeho otec ešte v prvom manželstve s Magdalénou Weberovou. Tieto zmienky spomínajú tiež nevlastných nepokrvných bratov Jána a Filipa Fischerovcov, ktorí boli synmi spomínanej Magdalény Weberovej z jej prvého manželstva.²⁴ Zdá sa však, že obaja Markovi starší bratia zomreli v detskom alebo mládeneckom veku, pretože neskôr sa už nikdy nespomínajú. Naopak, nevlastní bratia Fischerovci a ich potomkovia žili v Prešporku počas celého 17. storočia. S Walticherovcami a osobitne s Markom však neudržiavali bližšie kontakty, azda aj pre svoju rozdielnu konfesiu. V tejto štúdii ich však ešte spomenieme.

Výchovu Marka, ako neskoršieho jediného dediča prešporských Walticherovcov, spočiatku prevzal jeho otec, ktorý sa opäť oženil. Tento stav však trval len pár rokov, pretože živiteľ rodiny zakrátko zomrel.²⁵ Po roku 1607 nastala v bývalej pernheimerovskej rezidencii na Ventúrskej ulici zaujímavá situácia. Majiteľmi domu ostali dvaja maloletí chlapci – siroty, Ladislav, syn nebohého Krištofa Gadolta, a Marek, syn práve zosnulého Matúša Waltichera. Išlo o vnuka a pravnuka richtára Pernheimera. Podiel na dome mala aj Markova macocha, posledná manželka jeho otca.²⁶ Je veľmi pravdepodobné, že v tejto situácii dohľad nad ďalšou výchovou Marka prevzal jeho ujec Zachariáš Sunnleitner, jeho jediný dospelý mužský príbuzný v meste. Sunnleitnerovci bývali neďaleko, ich dom stál za rohom na Prepoštskej ulici.²⁷

20 AMB, f. MB, Listy a listiny, inv. č. 8914. V tejto súvislosti treba spomenúť, že rod ulmských patricijov Baltingerovcov získal potvrdenie ríšskej nobility v roku 1552. FRANK, K. F. *Standeserhebungen...*, Zv. I, s. 48.

21 Slovenský národný archív (ďalej SNA), f. Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly (ďalej HMBK), caps 18, šk 33, fasc. 3.

22 AMB, f. MB, Spisy, šk. 91, fasc. B.

23 SNA, f. HMBK, caps 65, fasc. 2.

24 AMB, f. MB, Protokol testamentov 4n. 6, s. 68; pozri aj: Magistrálny protokol 2a. 6, s. 396.

25 Keďže sa matrika zomretých prešporskej katolíckej farnosti zo 17. storočia nezachovala, nevieme presný dátum úmrtia Matúša Waltichera. Zomrel pravdepodobne v roku 1606, dovtedy sa spomína medzi prisažnými mešťanmi mesta. Z roku 1607 je v matrike krstených záznam o Kataríne, Matúšovej vdove. AMB, f. MB, Gennanten Buch 2b. 1, s. 51. AMB, f. Zbierka cirkevných matrik, Bratislava, r. k. farský úrad sv. Martina, matrika, s. krstených (1601 – 1614), inv. č. 154.

26 Matúšova vdova Katarína sa spomína ešte aj v rokoch 1622 a 1624. Pravdepodobne sa na ňu vzťahuje aj zmienka o istej 86-ročnej prešporskej vdove Kataríne Baltingerovej z roku 1649. SNA, f. HMBK, Aktový materiál, šk. 31, fasc. 5, caps 22, fasc. 9; FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 19.

27 FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 69-70.

Zachariáš bol vplyvným mešťanom mesta a členom volenej obce mesta (širšej mestskej rady).²⁸ Po predkoch patrilo k elitám mesta, v tomto období pravdepodobne očakával, že ho zakrátko zvolia aj do senátu. Senátorské miesta boli síce každoročne volené, ale v skutočnosti išlo o doživotné posty, takže sa volilo len na miesta po zomretých a odstúpených senátoroch.²⁹ Navyše v meste sa postupne medzi patriciátom vytvorili určité rodinné zoskupenia, ktoré trvalo obsadzovali senátorske miesta. Posty v senáte, ale napríklad aj posty richtárov, sa stali fakticky takmer dedičné v týchto rodinných zoskupeniach.³⁰ Keďže Zachariáš bol jediným dospelým pokrvným dedičom richtára Jána Pernheimera, celkom oprávnené mohol ako zvolený člen obce – tzv. Gennanter Bürger, aspirovať na senátorské miesto, ktoré kedysi „patrilo“ Pernheimerovcom. Situácia a spôsoby voľby sa však oproti stavu z polovice 16. storočia v niečo radikálne zmenili. V prešporskom mešťanstve a osobitne v prešporských mestských elitách totiž došlo v tomto období ešte k jednému zásadnému procesu – zmene ich konfesionality. Po dlhšom období sympatizovania s reformáciou a istej snahe o kompromis, prešla na prelome 16. a 17. storočia absolútna väčšina rodov prešporských senátorov už otvorene k protestantizmu.³¹ Takto sa rozhodli najvýznamnejšie a najbohatšie rody richtárov a mešťanostov, ako boli Maurachovci, Cellariovci, Partingerovci (erb s grifom), Schödlovci, Segnerovci, či Heindlovci, ktorých potom hromadne nasledovali ďalší mešťania.

Napriek tejto dominancii protestantov, ich situácia v meste nebola vôbec ideálna. Prešporské evanjelické mešťanstvo nemohlo slobodne vyznávať svoju vieru a na bohoslužby muselo chodiť mimo mesta do domov a kostolov protestantských šľachticov. Až v roku 1606 po podpísaní tzv. viedenského mieru sa mešťania odvážili preniesť svoje bohoslužby aj do mesta, do Armprusterovského domu na námestí. Farský Kostol sv. Martina, ako aj ďalšie kostoly v meste však aj naďalej ostali v rukách katolíkov. Menšínoví katolíci sa totiž mohli v uhorskom hlavnom meste oprieť o veľmi vplyvných patrónov – uhorských miestodržiteľov sídliajúcich v metropole, prepošta a kapitolu, prefekta Uhorskej komory, vojenskú moc Pálffyovcov, ktorí boli hradnými kapitánmi, a samozrejme o blízky panovnícky dvor vo Viedni. Katolícki hodnostári, ale aj viedenský dvor sa snažili všemožne brániť šíreniu reformácie v meste, nakoniec aj priamym zákazom bohoslužieb, avšak po záveroch snemu z roku 1608 museli dočasne ustúpiť a prenechať možnosť evanjelikom zvoliť si mestských kazateľov a postaviť si kostoly.³² Tieto spory o bohoslužby však medzi protestantskými a katolíckymi mešťanmi a obyvateľmi uhorskej metropoly vyhlbili dovtedy nevídanú priepasť nedôvery, ktorá sa odzrkadila aj vo vzájomných rodinných a spoločenských vzťahoch počas celého 17. storočia.

Konfesionálny zápas v uhorských mestách sa však nevedol len o mestské fary, ale aj o mestské rady. Tu zase vzhľadom na svoju početnosť mali protestanti aspoň spočiatku navrch. Evanjelici po roku 1600 úplne ovládli mestskú správu a nemali záujem, aby katolíci získali významnejšie posty v správe mesta. V tomto období medzi prešporskými mešťanmi, najmä medzi tými bohatšími, ostalo skutočne už len zopár katolíkov. Išlo najmä o rodinu

28 V roku 1591 bol mestským výbercom daní na Michalskej ulici. AMB, f. MB, Komorské knihy, K 170, s. 18.

29 ŠPIESZ, Anton. *Bratislava v 18. storočí*. Tatran : Bratislava, 1987, s. 48-50; LENGYELOVÁ, Tünde. Radnica – miesto rozhodnutí a riadenia mesta. In RUSINA, Ivan a kol. *Renesancia : umenie medzi neskorou gotikou a barokom*. Bratislava : Slovenská národná galéria; Slovart, 2009, s. 194-195.

30 Pozri genealogickú tabuľku rodinného prepojenia prešporských richtárov v 16. a 17. storočí: FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 42.

31 Bližšie o tomto procese: SCHRÖDL, Jozsef. *A pozsonyi ág. hitv. ev. egyházközség története I*. Pozsony : Az Ág. Hitv. Evang. Egyházközség Kiadása, 1906. 989 s.

32 KAMENICKÝ, Miroslav. Náboženský zákon z roku 1608 a Bratislava. In *Historické štúdie*, 1999, roč. 40, s. 159, 160, 163, 166.

zosnulého richtára Juraja Eisenreicha, Partingerovcov (erb s jednorozcom), Kainwaldovcov a aj nami spomínané príbuzenstvo Marka, čiže vyššie spomínané rody Sunnleitner, Gadolt a Walticher. Zotrvávanie na katolicizme, a teda otvorené vyčlenenie sa z väčšinovej komunity znamenalo pre tieto rody isté spoločenské problémy, čo pravdepodobne na svojej kariére pocítil aj Markov ujec Zachariáš Sunnleitner. Vzhľadom na politickú situáciu a vyhrotené konfesijné spory v meste, nemohol v tomto období reálne dúfať, že bude zvolený za senátora, hoci o toto miesto mal záujem a ako vyššie spomíname, aj isté „rodové právo“. Jeho kariéra sa tak dostala do slepej uličky. Zakrátko ho kariérne predbehol od neho výrazne mladší Ján Fischer, nevlastný brat Marka Waltichera, ktorého už v roku 1612 zvolili za senátora. Mladému patricijovi, ktorý sa otvorene hlásil za evanjelika, sa, naopak, kariérne možnosti v správe mesta otvorili dokorán.³³ Opätovnú dynamiku upadajúcemu katolicizmu v hlavnom meste však zakrátko priniesol príchod nového arcibiskupa Petra Pázmaňa (Pázmány) v roku 1616. Jeho kroky viedli nielen k usadeniu jezuitov v meste, budovaniu miestneho katolíckeho školstva, ale aj k podpore politických aktivít katolíckych mešťanov. Slabé možnosti uplatnenia prešporských katolíkov v správe mesta a ich absencia v mestskom senáte viedli k čoraz častejším protestom katolíckej strany. Nakoniec po zásahu vrchnosti a panovníckeho dvora došlo v roku 1618 k zvoleniu dvoch katolíkov do senátu, ktorým museli miesto uvoľniť dvaja evanjelickí senátori.³⁴ Išlo o prvý zásah štátnej moci do slobodných volieb orgánov mestskej správy Prešporka, ktorý sa postupne počas 17. storočia mnohokrát zopakoval, až kým katolíci nedosiahli v senáte paritu a dokonca v roku 1671/1672 úplne neovládli senát.³⁵

Jedným z dvoch nových katolíckych senátorov v senáte z roku 1618 bol aj Zachariáš Sunnleitner. Jeho rodina, ku ktorej patrili aj Marek, sa tak po dlhšej absencii opätovne dostala do správy mesta. To mohla byť šanca do budúcnosti aj pre mladého Waltichera. Pre bližšie poznanie jeho biografie sa však musíme vrátiť o pár rokov späť. Okolo roku 1615 už Marek začal dospievať. Rozhodnutia o jeho ďalšom smerovaní pravdepodobne robil jeho ujec Zachariáš Sunnleitner. Nepochybne prioritným cieľom kariéry patricijských mládencov bolo uchádzať sa o platené zamestnanie v mestských službách a následne zisk voleného postu v správe mesta. Keďže sa sľubná kariéra v mestských orgánoch pre jeho rodinu a prešporských katolíkov všeobecne vtedy ukazovala ako dosť obtiažna, musel rozmyšľať aj o iných možnostiach. Popri obchodníckom remesle, v ktorom by Marek mohol nadviazať na aktivity svojho nebohého otca, sa však práve pre mladých prešporských katolíkov otvorila úplne iná kariérna cesta – pôsobenie v kráľovských službách. V uhorskej metropole bolo vtedy viacero kráľovských úradov, ktoré ponúkali mladým vzdelaným katolíkom možnosť uplatnenia sa. Samozrejme, získať v nich miesto nebolo jednoduché, avšak Sunnleitnerovci mali v rodine jeden tromf. Zachariášova sestra Barbora sa vydala za ríšskeho šľachtica Jakuba von Paara, ktorého bratia boli vysokí kráľovskí úradníci v Uhorsku, priamo v hlavnom meste (pozri tabuľku č. 1). Ján v. Paar († 1596) a Pompeius v. Paar († 1613) boli hlavnými uhorskými kráľovskými poštmajstrami v Prešporku a ich rod dedične držal tento post v Uhorsku.³⁶ Pôvodom taliansky rod

33 Ján Fischer sa neskôr vypracoval až na posty mestského kapitána a richtára (1622 – 1624). FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 207.

34 Senát opustil senátor Michal Segner, ktorý zakrátko zomrel, a formálne aj notár Martin Kessler. SCHRÖDL, A. *Apozsonyi ág...*, s. 140-141.

35 Bližšie o zápase katolíkov o mestskú radu: FEDERMAYER, Frederik. Christoph Georg Hilscher († 1678). Kariéra Slezana v uhorskom hlavnom meste. In BRŇOVJÁK, Jiří – GOJNICZEK, Waclaw – ZÁŘICKÝ, Aleš (Eds.). *Šlechtic v Horním Slezsku/ Szlachcic na Górnym Śląsku*. Katowice : Instytut historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011, s. 357-372.

36 FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 285.

Paarovcov patril k oddaným habsburským služobníkom s prístupom do dvorského viedenského prostredia.³⁷ V Uhorskom kráľovstve mal veľké zásluhy na budovaní tunajšieho poštovníctva.³⁸ Zachariáš Sunnleitner tak cez týchto svojich švagrov prenikol aj do komunity prešporských kráľovských úradníkov, ktorá bola ináč dosť uzatvorenou spoločenskou skupinou v metropole. Je veľmi pravdepodobné, že práve tieto kontakty umožnili Zachariášovi uvažovať o perspektíve kariéry v kráľovských službách pre svojho mladého synovca. Podmienkou služby v kráľovských úradoch však bolo dobré vzdelanie, a teda aj značné náklady so štúdiom.

Keďže v tomto období nebolo v Prešporku okrem miestnej kapitulskej školy žiadnej vyššej katolíckej školy, musel Marek Walticher z dôvodu štúdia už v pomerne mladom veku opustiť rodné mesto. Našťastie, v blízkej Viedni bola možnosť pokračovať v štúdiu na gymnáziu a ďalej na univerzite. Marek tu začal študovať a v roku 1617 ho zapísali do matrik Viedenskej univerzity. V ročníku nebol z Prešporka sám, spoločne s ním tam študoval aj ďalší prešporský rodák Ján Korbely (Corbelius).³⁹ Túto osobu si treba zapamätávať, ešte sa s ňou v Markovej biografii stretieme. Štúdium prešporských mládencov vo Viedni nebolo ničím nezvyčajným. Práve naopak, mnohí ho uprednostňovali, pretože pre nich nebolo veľmi vzdialené, a teda tak finančne náročné a bola tu tiež možnosť získať kontakty na dvorské prostredie. Viedenské univerzitné matriky zachytili v týchto rokoch aj iných prešporských patricijských mládencov – Tobiáša Götzela (1611), syna prešporského richtára Zachariáša Götzela, Rudolfa Pecka (1614), syna Leopolda Pecka, radcu Uhorskej komory a vnuka Krištofa Pecka, prešporského senátora, či Štefana Partingera (1614), synovca prešporského richtára Mateja Partingera.⁴⁰ Viacerí z nich istotne študovali s cieľom získať neskôr prácu v kráľovských (dvorských) službách.⁴¹

Kariérne začiatky v Uhorskej komore

Dobu, kedy Marek Walticher študoval vo Viedni, nepoznáme. V jeho rodnom Prešporku však zakrátko došlo k viacerým dôležitým udalostiam. Jedna sa ho dotýkala osobne. V roku 1619 mu zomrel ujec Zachariáš Sunnleitner, v ktorom stratil nielen významného patróna, ale najmä blízkeho rodinného člena. Zachariáš zanechal dve dcéry a maloletého syna Krištofa. Našťastie jeho najstaršia dcéra Judita Sunnleitnerová sa už v roku 1610 vydala za šľachtica Juraja Breusa Ottaucia mladšieho, pôvodom z Chorvátska, ktorý sa po roku 1619 stal novou neoficiálnou hlavou rodiny. Juraj bol synovcom záhrebského kanonika Juraja Ottaucia staršieho a mal dobré kontakty na uhorský katolícky klér. Do uhorského hlavného mesta sa dostal pravdepodobne cez blízkych príbuzných, záhrebskú rodinu Fulčičovcov, ktorej člen

37 Paarovci už v roku 1531 získali potvrdenie ríšskeho titulu slobodných pánov a v roku 1574 potvrdenie uhorského šľachtického stavu. Postupne získali titul dedičných poštmajstrov vo väčšine habsburských dedičných krajín. KIRNBAUER v. ERZSTÄTT, Johann. *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Niederoesterrichischer Adel. I. (Abteilung A-R)*. Bauer und Raspe : Nürnberg, 1909, s. 325; WURTH, Rudiger. Die Familie Paar und das habsburgisch-erbländische Postwesen. In WURTH, Rudiger (Ed.). *Zwei Jahrtausende Postwesen*. Halbtorn : Organisationsgemeinschaft Schloss Halbtorn, 1985, s. 132-152.

38 VARGA, Alexander. Prvé storočie organizovaného poštovníctva na Slovensku 1528 – 1624. In *Sborník Postovního muzea*. Praha : Postovní museum, 1982, s. 76-93; podrobnejšie o problematike: DRAGOUN, Václav. K dejinám starého poštovníctví na Slovensku. In *Československá pošta – telegraf – telefón*. Praha : Československá poštovní unie, 1922 – 1927, roč. 4-9.

39 Ján Korbely-Corbelius bol tiež prešporským katolíkom, jeho rodina bola naviazaná na miestny klérus. Jeho brat bol kostolníkom na fare sv. Martina, samotný Ján tiež na fare v mladosti dlhé roky pracoval, ako o tom neskôr napísal vo svojom testamente. V univerzitných matrikách mládencov zapísali nasledovne: Joannes Koerbelius Posoniensis Ungarus, Marcus Walticher Posoniensis Ungarus. GALL, Franz. *Die Matrikel der Universität Wien, IV. (1579 – 1659)*. Wien : Böhlau, 1961, s. 104; FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 85.

40 GALL, F. *Die Matrikel...*, s. 85, 94, 95; FEDERMAYER, F. *Leopold Peck...*, s. 172.

41 Štefan Partinger sa napríklad neskôr stal expedítorom Dvorskej komory. SNA, f. HMBK, autentický protokol č. 29, s. 665.

a Jurajov ujec, vzdelaný lekár Dr. Pavol Fultitius († 1607) bol dlhé roky prešporským mestským lekárom.⁴² Juraj Ottaucius ml. sa v Prešporke rýchlo etabloval. Spočiatku pôsobil ako provizor prešporských klarisiek (1613 – 1616), neskôr mu ponúkli miesto v Uhorskej komore, kde sa stal pomocným účtovníkom-koadjuktorom. Napriek tomu, že bol len manželom sesternice Marka Waltichera, ich vzťah bol isto bližší, pretože bývali v jednom dome a boli teda aj susedia. V roku 1615 totiž Juraj Breus Ottaucius kúpil od Ladislava Gadolta, ktorý sa medzitým stal františkánskym kňazom, jeho druhú časť tzv. pernheimerovského domu na Ventúrskej ulici.⁴³

Marek už počas svojho univerzitného štúdia istotne predpokladal, že mu pri výbere neskorsieho zamestnania pomôžu príbuzní. Jeho najväčšou istotou boli nepochybne vplyvní Paarovci, hoci ich slávne časy v Prešporke už boli vtedy minulosťou. Poštmajster Pompeius Paar v roku 1613 náhle zomrel, pričom zanechal nejasné účtovníctvo a nevyplatené mzdy ostatných uhorských poštmajstrov. Svojim synom tak narobil veľké problémy. Ostali síce dedičnými uhorskými poštmajstrami, ale keďže boli ešte maloletí, ich post dočasne zastupovali hlohovecký poštmajster Mikuláš Skia a bojnický poštmajster Juraj Leo (Oroszlány).⁴⁴ Paarovci si však udržali dobré kontakty vo Viedni, kde ich príbuzní, zo štajerskej vetvy, zastávali vysoké posty na panovníckom dvore a o čosi neskôr (1624) sa stali dokonca dedičnými hlavnými poštmajstrami vo všetkých habsburských dedičných krajinách.⁴⁵ Ak teda Marek Walticher pomýšľal na kariéru v kráľovských (cisárskych) službách, jeho uplatnenie napríklad v kráľovskom poštovníctve mohlo byť celkom reálne. Začiatok jeho kariéry však nakoniec skomplikovali úplne iné okolnosti. Počas rokov 1618 – 1619 sa v habsburských dŕžavách vyhrotil konfesijný konflikt. Zakrátko prerástol do otvorenej vojny, ktorá rýchlo zasiahla aj Uhorsko. Na obranu záujmov uhorských protestantov vystúpil sedmohradský knieža Gabriel Betlen (Bethlen), ktorý sa vojensky a politicky spojil s odbojnými uhorskými stavmi. Na jeseň roku 1619 ich vojská takmer bez boja obsadili aj uhorskú metropolu. Časť prohabsburských kráľovských úradníkov ušla do Viedne, vrátane oboch mladých synov poštmajstra Pompeia Paara, ktorí sa do Uhorska už nikdy natrvalo nevrátili.⁴⁶ Väčšina však v Prešporke ostala. Už z 18. októbra 1619 je zachovaný súpis, ktorý zaznamenal všetkých katolíckych šľachticov, úradníkov, prelátov a duchovných, ktorých udalosti zastihli v metropole. Všetci sa pripojili k protihabsburskej stavovskej konfederácii, ktorá teraz ovládala metropolu, aj keď je zrejmé, že väčšina z nich tak urobila len formálne alebo pod nátlakom. Na dokumente je zapísaný aj Markov príbuzný Juraj Breus Ottaucius.⁴⁷ Prešporok ostal obsadený vojskami uhorských stavov a nového zvoleného kráľa Gabriela Betlena necelé tri roky až do mája 1621. Za ten čas mesto prežívalo pomerne rušné obdobie. V decembri 1619 bolo miestom zasadania uhorského snemu, v októbri 1620 sa tu zase prudko bojovalo, keď ho neúspešne obliehalo cisárske vojsko. Habsburgovcami zriadené kráľovské úrady, ako bola napr. Uhorská komora, prestali vykonávať svoju činnosť a jej úlohy prebrali noví stavovskí úradníci, samozrejme, väčšinou nie katolíci.⁴⁸ Toto obdobie teda veľmi neprialo začiatku kariéry Marka Waltichera.

42 AMB, f. MB, Protokol testamentov, 4n. 7, s. 10; SNA, f. HMBK, caps 1, fasc. 4.

43 FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 62, 70; FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 223.

44 DRAGON, Václav. K dějinám starého poštovníctví na Slovensku. In *Československá pošta – telegraf – telefon*, 1925, č. 10, s. 182-183.

45 WURTH, R. *Die Familie Paar...*, s. 133.

46 VARGA, A. *Prvé storočie...*, s. 91; FEDERMAYER, F. *Gašpar Partinger...*, s. 226.

47 AMB, f. MB, Spisy, šk. 74, lad. 42/III.

48 Na postoch kráľovských pokladníkov sa vtedy uplatnili niektorí prešporskí šľachtickí patricijovia, ako Leopold Peck či Pavol Maurach. FEDERMAYER, F. *Leopold Peck...*, s. 173-174.

O jeho osudoch z rokov 1619 – 1621 nevieme zatiaľ nič, dokonca ani to, či bol ešte stále vo Viedni, alebo sa už vrátil do rodného mesta.

Situácia sa pre Marka radikálne zmenila od leta roku 1621. Mesto obsadili vojská cisárskeho generála Buquoya a s nimi sa vrátili viacerí cisárski komisári a úradníci, ktorí začali opätovne obnovovať habsburskú kráľovskú správu v metropole. Pre mladých katolíckych vzdelancov sa naraz začali otvárať nevidané kariérne možnosti. Potrebné však bolo mať správnych „patrónov“, ktorí by vedeli funkcie priamo ponúknuť, alebo aspoň sa na správnom mieste prihovoriť. V tomto Markovi opätovne priali „rodinné konotácie“, na už vyššie spomínaných Paarovcov. Tí sa síce už do mesta nevrátili, ale ich rôzni príbuzní ano. V roku 1621 sa medzi formujúcim sa novým prohabsburským kráľovským úradníctvom v Prešporku objavili dvaja katolícki šľachtici – Imrich Zkolek a Štefan Bornemisza, zhodou okolností obaja manželia neteri vyššie spomínaného nebohého poštmajstra Pompeia v. Paara (pozri tabuľku č. 1). Obaja neboli v Prešporku žiadni nováčikovia, v uhorskej metropole pôsobili už aj pred rokom 1619. Imrich Zkolek patril k najbližším dvoranom a úradníkom vtedajšieho palatína Žigmunda Forgáča. Ako jeho osobný tajomník (*secretarius palatinalis*) viedol jeho kanceláriu.⁴⁹ V spomenutých troch rokoch vojenskej konfrontácie charakterizovala palatína Forgáča nie veľmi konzistentná politika. Často menil svoju vernosť, raz cisárskemu dvoru, inokedy zase Betlenovi. V roku 1620 bol na strane uhorských stavov, ktoré si zvolili za panovníka sedmohradské knieža. Nasledujúci rok však definitívne prešiel na stranu Ferdinanda II. a tak do obsadenej uhorskej metropoly prišiel na strane víťazov.⁵⁰ Sám však v tom období už veľmi chorľavel, mnohé záležitosti prenechával na svojich palatínskych úradníkoch, vrátane svojho tajomníka. Pokiaľ Imrich Zkolek bol typický kariérny úradník, ktorého prednosťou bolo dobré vzdelanie a hlavnou zbraňou pero, jeho švager Štefan Bornemisza bol úplne iný typ. V čase vojenskej konfrontácie pôsobil v teréne. V roku 1621 prišiel do Uhorska s cisárskymi vojskami, v ktorých mal na starosti vojenskú poštu. Skúsenosti s ňou získal nepochybne u svojich príbuzných Paarovcov. V rokoch 1621 – 1622 pôsobil ako poľný poštmajster so štyrmi podriadenými kuriérami pri armáde grófa Buquoya a po jeho smrti vo vojsku Maximiliána Liechtensteina.⁵¹ Tak Zkolek, ako aj Bornemisza mali v roku 1621 celkom slušné postavenie, aby pomohli svojmu mladému príbuznému Markovi Walticherovi k začiatku kariéry. Zakrátko sa však ukázalo, že sami v tomto období hľadali ďalší kariérny rast.

Najväčšie možnosti uplatnenia ponúkala v hlavnom meste Uhorská komora. Jej činnosť sa plne obnovila v druhej polovici roka 1621. Keďže však niektorí starší úradníci v predchádzajúcich rokoch nepreukázali viedenskému dvoru náležitú vernosť, bol celý úrad postupne personálne prebudovaný a ostali tu len preverení úradníci katolíckeho vierovyznania. Vytvorili sa aj úplne nové posty, takže v roku 1622 začala komora prijímať nových zamestancov.⁵² Tieto udalosti v Uhorskej komore sa priamo dotkli aj vyššie spomínaného príbuzenstva Marka Waltichera a ako sa ukázalo, naštartovali aj jeho kariéru. Ako prvý zmenu pocítil jeho sused a príbuzný Juraj Breus Ottaucius, ktorému komora ponúkla post kráľovského tridsiatnika

49 FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 286; Štátny archív (ďalej ŠA) v Trnave, f. Magistrát mesta Trnavy (ďalej MMT), Missiles, šk. 52, rok 1620; SNA, f. Archív Bratislavskej kapituly, capsa S, šk. 26, fasc. 1.

50 NOVÁK, Jozef. *Rodové erby na Slovensku I. Kubínyho zberka pečatí*. Martin : Osveta, 1980, s. 106-107.

51 DRAGOUN, V. *Kdējínám starého poštovníctví...*, 1926, č. 1, s. 12.

52 Napríklad vedúcim predstaviteľom trnavskej mestskej kancelárie, ktorí zachovali náležitú vernosť viedenskému dvoru, ponúkli hneď vysoké posty. V roku 1622 sa trnavský notár Jakub Püspöky stal korunným fiškálom a trnavský podnotár Juraj Rakovický (Rakoviczky) podtajomníkom kancelárie Uhorskej komory. Fridrich Hermann, bývalý hlavný účtovník komory sa stal komorským radcom. Po jeho smrti tento post získal jeho švager, pôvodom prešporský patricij Gašpar Partinger, ktorý v roku 1619 ako komorský pokladník ušiel do Viedne. FEDERMAYER, F. *Gašpar Partinger...*, s. 227-228.

v Pezinku. Vymenovali ho už 17. júna 1621.⁵³ Nasledoval ho Imrich Zkolek, ktorý po smrti palatína († 30. júna 1621) bol dočasne bez práce. O katolíckych vzdelancov jeho kvalít však bol veľký záujem, takže už 3. júla 1621 bol prijatý za registrátora Uhorskej komory.⁵⁴ Šancu veľkým štýlom využil aj Štefan Bornemisza. V lete roku 1621 viedenský dvor na post prešporského hlavného poštmajstra dosadil Petra Stockmayera. Napriek tomu, že tento Rakúšan bol kariérnym poštmajstrom s bohatými skúsenosťami, na poste sa v uhorských pomeroch neosvedčil. Nakoniec bol z postu odvolaný, zo zákonného dôvodu, pretože v roku 1622 bol snemom prijatý zákon, že úrady v kráľovstve majú obsadzovať len osoby uhorského pôvodu. Na jeho miesto ešte v tom istom roku vymenovali Štefana Bornemiszu, ktorému istotne pomohli jeho kontakty na vysokých vojenských veliteľov, ale aj na úradníkov Uhorskej komory. Vymenovanie domáceho šľachtica na úradný post, ktorý dovtedy pravidelne zastávali ríšski šľachtici, vyvolal všeobecné sympatie domácich krajských hodnostárov, vrátane neskoršieho palatína Mikuláša Esterházyho. Tak si Bornemisza post hlavného poštmajstra udržal aj neskôr, napriek tlaku rodiny Paarovcov, ktorá si od roku 1624 začala opätovne uplatňovať nárok na tento post a riadenie uhorského poštovníctva.⁵⁵

Nie je prekvapením, že sa na tejto priaznivej vlne zviezol aj mladý viedenský univerzitný absolvent Marek Walticher. Aj jemu ponúkli miesto v Uhorskej komore. Od 2. augusta 1622 vo veku 19 rokov sa stal praktikantom v účtovnom úrade komory. Miesto sa uvoľnilo po Jánovi Bakičovi (Bakith), ktorý postúpil vyššie na post pisára. Marek sa neskôr tiež stal pisárom a od roku 1625 pomocným účtovníkom.⁵⁶ Je veľmi pravdepodobné, že mu miesto v Uhorskej komore a ďalší kariérny rast v tomto úrade sprostredkoval niektorý z jeho vyššie spomínaných príbuzných v komorských službách. Azda ním bol Juraj Breus Ottaucius, ktorý v komorskej účtárni predtým sám pracoval. Keďže Uhorská komora bola prioritne úradom finančno-ekonomickej správy kráľovstva, jej účtáreň patrila k jej najvýznamnejším oddeleniam a mala aj patrične najviac zamestnancov. V čase Markovho príchodu do komory bol na čele účtárne komorský radca a hlavný účtovník Fridrich Hermann. Na jej čele stál už od roku 1602.⁵⁷ Keďže tento zaslúžilý cisársky diplomat a účastník mierových rokovaní v Mikulove bol už starý a chorý, prácu v účtárni v skutočnosti riadil jeho zástupca Ján Dubniczay. Okrem neho v účtárni pracovalo niekoľko pomocných účtovníkov-koadjutorov a notárov (pisárov).⁵⁸ Marek Walticher nebol prvý z meštianskych vrstiev, ktorý získal zamestnanie v komorskej účtárni. Už aj predtým tu našli uplatnenie mládenci z patricijských rodín uhorských a ríšskych miest, ako napr. Pavol Armpruster, Lukáš Zeller, Eliáš Schmoll, Martin Kessler, Wolfgang Ernleitner, Tomáš Böhm, Benedikt Sommer, resp. Juraj Klessel.⁵⁹ Viacerí z nich boli priamo prešporskými rodákmi, iných zase mesto z komory povolalo do svojich služieb.⁶⁰ Výhodou

53 FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 223.

54 Neskôr sa stal podtajomníkom Uhorskej komory. FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 293.

55 DRAGON, V. *Kdőjínám starého poštovníctví...*, 1926, č. 1, s. 13; DRAGON, V. *Kdőjínám starého poštovníctví...*, 1926, č. 2, s. 29-30.

56 FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 43, 342; SNA, f. HMBK, Aktový materiál, šk. 31, fasc. 6.

57 FEDERMAYER, F. *Gašpar Partinger...*, s. 224.

58 Podrobnejšie o komorskej účtárni a kompetenciách jej zamestnancov: NAGY, István – F. KISS, Erzsébet. *A Magyar Kamara és egyéb kincstári szervek*. Budapest : MOL, 1995, s. 22-23; EMBER, Gyözö. *Az újkori magyar közigazgatás története*. Budapest : MNM, 1946, s. 138-142; ACSÁDY, Ignác. *A pozsonyi és szepesi kamarák 1565 – 1604*. Budapest : Magyar Tudományos Akadémia, 1894, s. 56-61.

59 Zoznamy pracovníkov komorskej účtárne v 16. a 17. storočí: EMBER, G. *Az újkori magyar...*, s. 133-134; FALLENBÜCHL, Zoltán. *A Magyar kamara tisztviselői a XVII. században*. In *Levéltári közlemények*, 1968, roč. 39, č. 2, s. 260-261.

60 Napríklad Martin Kessler bol z komory povolaný do služieb mesta, kde mu ponúkli post podnotára a neskôr notára a senátora. FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 154; FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 168, 169.

týchto patricijských mládencov bolo obvykle ich obchodnícke zázemie, z ktorého vychádzali ich dobré finančné a ekonomické znalosti. Keďže v účtovníctve komory sa často používala nemčina, boli vítané aj jazykové znalosti týchto meštianskych vzdelancov.

Príbuzenské väzby na elitu prešporskej nobility

Pri výskume úradníckych kariér sa často nedoceňuje dôležitosť genealogických informácií. V minulosti, osobitne v období raného novoveku, však rodina a z nej plynúce spoločenské väzby významne ovplyvňovali smerovanie životných osudov a kariér. Mnohí mladí komorskí úradníci svoje manželstvo starostlivo plánovali. Obvykle sa ženili neskôr, až keď si vybudovali v uhorskej metropole solidné zázemie a mohli si zakúpiť vlastné bývanie. Ako zamestnanci kráľovského úradu a majitelia nehnuteľnosti si už mohli hľadať nevestu v lepších šľachtických rodinách, v ktorých nachádzali už vyššie spomínané dôležité spoločensko-politické väzby a styky. Iná časť komorských úradníkov, často pochádzajúca zo vzdialenejších regiónov kráľovstva či cudziny, zase vyhľadávala ženu s bohatou meštianskou dcérou. Ich snahou bolo vyženiť dom, ktorý by im slúžil ako rezidencia. Keďže sa v komore úradovalo prakticky každý deň, úradníci boli nútení žiť v meste trvalo aj so svojimi rodinami. Ubytovanie v meste bolo pre komorských úradníkov takmer vždy problémom. V preplnenej metropole totiž neboli sami, ktorí hľadali možnosť dlhodobého bývania. Mnohí preto skončili v drahých prenájmoch v domoch mešťanov, ďalší dokonca pre finančnú nákladnosť museli službu v kráľovských úradoch zanechať. Držba vlastnej rezidencie v metropole bola preto významným faktorom ďalšieho kariéneho rastu každého úradníka.

Prešporský rodák Marek Walticher tieto problémy nemal. Ako už vyššie spomíname, po predkoch vlastnil v metropole podiel na veľkej rezidencii na Ventúrskej ulici, v ktorej aj býval. Išlo o veľký dom. Podľa podrobného súpisu z roku 1624 v ňom okrem samotných spolumajiteľov – Marka Waltichera, jeho macochy Kataríny a príbuzného pezinského tridsiatnika Juraja Breusa Ottaucia, bývalo ešte ďalších deväť osôb, niektoré istotne aj s rodinami.⁶¹ Solídne materiálne zabezpečenie umožnilo Markovi slobodnejší výber životnej partnerky. Azda aj preto sa oženil pomerne skoro. Nevestu si našiel z podobných spoločenských vrstiev. Jeho manželkou sa stala o desať rokov staršia od neho vdova Mária Eckerová.⁶² Išlo o dcéru nebohého Lukáša Eckera staršieho, katolíckeho senátora mesta Trnavy za nemeckú národnosť. Jej predošlým manželom bol pôvodom chorvátsky šľachtic Gregor Stanichniaky († okolo 1617), ktorý pred smrťou pracoval tiež v učtárni Uhorskej komory.⁶³ To naznačuje, že Marek sa so svojou nastávajúcou zoznámil najskôr v prostredí komunity kráľovských úradníkov. Vieme napríklad, že Máriin brat Lukáš Ecker ml. ako senecký kráľovský tridsiatnik bol kolegom Markovho príbuzného Juraja Breiusa Ottaucia, pezinského tridsiatnika.⁶⁴ Svadba sa konala v roku 1623, teda až po Markovom zamestnaní sa v komore.⁶⁵

61 Išlo zväčša o služobníkov majiteľov domu, ale aj o niektorých prešporských mešťanov a vinohradníkov, ktorí mali v dome prenajaté byty. V súpise je Marek Walticher zapísaný ako Martinus Valtinger servitor Maiestatis. Zámena krstného mena bol omyl pisára súpisu, priezvisko Waltinger z času na čas užíval, podobne ako už jeho otec. FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 19.

62 Jej približný vek poznáme z neskoršej zmienky z roku 1634, keď sa spomína ako 45-ročná. SNA, f. HMBK, caps 21, šk. 37, fasc. 5.

63 Išlo potomka významných úradníkov Uhorskej komory, syna hlavného pokladníka Michala Monačič-Stanichnyakyho († 1596) a vnuka komorského radcu Tomáša Francisciho († 1560).

64 Tridsiatkové stanice v Senci a Pezinku pôsobnostne susedili. Ich správcovia spolupracovali a nepochybne sa aj osobne poznali. Bližšie o tridsiatkových stanicach v Prešporskej stolici pozri: KAZIMÍR, Š. *Kvývoju colnej agendy...*, s. 47-88.

65 Za informáciu ďakujem Mgr. Diane Duchoňovej, PhD.

Marek Walticher získal v osobe svojho nového švagra Lukáša Eckera ml. ďalšieho spoločensky vplyvného príbuzného. Lukáš bol od neho o generáciu starší a už dve desaťročia pôsobil v arcibiskupských a kráľovských službách na pomerne významných postoch hospodárskej správy.⁶⁶ V časoch vlády Gabriela Betlena nad Uhorskom zachoval vernosť Ferdinandovi II., dokonca vykonával akúsi „spravodajskú činnosť“ pre viedenský dvor z územia Uhorska.⁶⁷ Za tieto verné služby ho v roku 1622 panovník Ferdinand II. odmenil donáciou na menšie panstvo Kráľová pri Senci v Prešporskej stolici.⁶⁸ Lukáš Ecker, ktorý po rodičoch bol len mešťan-armalista, sa tak stal majetným a váženým členom šľachtickej komunity pôsobiacej v uhorskej metropole. Cez svoju manželku Rozinu, dcéru známeho prešporského humanistického vzdelanca a lekára Dr. Juraja Purkirchera, vyženil bývalý purkircherovský dom na hlavnom prešporskom námestí, z ktorého spravil svoju rezidenciu. Cez svoju druhú manželku Máriu Joo z Kaszaházy sa stal švagrom Lippayovcov, rodu, ktorý už patril ku elite vtedajšej uhorskej šľachty a hral prím v uhorskej politike polovice 17. storočia.⁶⁹ Markovi Walticherovi sa tak v 30. a 40. rokoch 17. storočia otvorili úplne nové príbuzenské konotácie, ktoré nepochybne neskôr využíval vo svojom kariérnom raste (pozri tabuľku č. 2).

Počas piatich rokov služby v komorskej učtárni Marek Walticher osvedčil svoje schopnosti. Po nástupe nového komorského prednostu Pavla Pálffyho ho vedenie úradu zaradilo medzi zamestnancov, s ktorými sa počítalo dlhodobejšie. Odrazom tejto skutočnosti bolo aj Markovo povýšenie za komorského koncipistu 18. októbra 1627. Na poste nahradil Jána Korbelyho (Corbelius), svojho spolužiaka z viedenských štúdií, ktorý prešiel do Dvorskej komory vo Viedni na podobný post koncipistu a prekladateľa.⁷⁰ Funkcia koncipistu bola zriadená v Uhorskej komore až na začiatku 17. storočia. Síce ešte nepatrila k riadiacim a dobre plateným postom komorského úradníctva, ale v hierarchii tamojšieho úradníctva už išlo o pomerne dôležitú funkciu.⁷¹ Marek prešiel z učtárne do komorskej kancelárie, kde jeho úlohou bolo najmä vyhotovovanie konceptov, odpisov, ale aj dohľad na spisovú agendou a expedícia komorských písomností.⁷² Z pohľadu Markovej kariéry však bolo dôležité, že post koncipistu dával možnosť ďalšieho kariérneho rastu v Uhorskej komore. Počas 17. storočia boli dokonca mnohí koncipisti neskôr vymenovaní do vedenia komorskej kancelárie na posty komorských tajomníkov.

Detailným archontologicko-biografickým výskumom úradníkov Uhorskej komory ranonovovekého obdobia sa dajú načrtnúť isté schémy kariér v tomto úrade. Na najnižšie posty praktikantov, pisárov, notárov a pomocných účtovníkov prijímala komora mladých vzdelancov vo vyšších počtoch. Avšak už o pár rokov sa s mnohými rozlúčili. Časť z nich, ktorá sa pracovne

66 Pracoval napríklad pre uhorských prímasov Františka Forgáča a Petra Pázmaňa ako provízor ich arcibiskupských rezidencií. V rokoch 1617 – 1620 bol vymenovaný za provízora kráľovskej správy panstiev Svätý Jur a Pezinok. FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 148-149.

67 Vo vojenských službách cisárskej armády pôsobil aj neskôr. V rokoch 1626 – 1628 bol veliteľom menšej vojenskej jednotky. Pravdepodobne sa zúčastnil aj vojenských akcií proti vojskám sedmohradského kniežaťa. SNA, f. HMBK, caps 30, fasc. 9.

68 Magyar nemzeti leveltar – orszagos leveltar (ďalej MNL – OL), f. Arcanum digitéka, Arcanum Adatbázis, Királyi könyvek, č. 7, s. 176-178.

69 Bližšie o rodoch Joo a Lippay aj s podrobnejšími tabuľkami príbuzenstva Márie Joo, manželky Lukáša Eckera, pozri: FEDERMAYER, Frederik. Lippayovci zo Zomboru. Genealogický pohľad na vznik novej prohabsburskej aristokracie. In FEDERMAYER, Frederik a kol. *Magnátske rody v našich dejinách 1526 – 1948*. Martin: SGHS, 2012, s. 29-77.

70 FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 65, 343; SNA, f. HMBK, caps 21, šk. 37, fasc. 3, 5.

71 Napríklad v roku 1635 bol plat prvého koncipistu komory 72 zl. a druhého koncipistu komory 60 zl. SNA, f. Ústredný archív rodu Pálffy, všeob. rubrika N, inv. č. 224, lad. 7, fasc.1.

72 NAGY, I. – F. KISS, E. *AMagyar Kamara...*, s. 20, 119.

neosvedčila, odišla z kráľovských služieb úplne, časť získala posty v komore podriadených regionálnych úradoch – obvykle na tridsiatkových staniách, alebo na poštových či solných úradoch. Naopak, komu ponúkli vyššie miesto v štruktúrach komory, ten už mal spravidla možnosť pracovať v úrade po väčšinu svojej kariéry. Nezriedka sa stávalo, že jednotliví komorskí úradníci tam pracovali aj vyše tri desaťročia a vypracovali sa až na posty radcov či direktorov.⁷³ Existovali však aj prípady, kedy skúsenejších komorských úradníkov, ako vyhľadávaných odborníkov, oslovili krajinskí úradníci či vplyvní magnáti a ponúkli im prácu vo svojich úradoch, na svojich panstvách alebo v kráľovskom súdnictve. To bol prípad aj Marka Waltichera, ktorý uprostred sľubne vyzerajúcej kariéry Uhorskú komoru opustil.

V službách palatína

V roku 1625 bol za uhorského palatína zvolený Mikuláš Esterházy, mimoriadne schopný a ambiciózný katolícky magnát. S prevzatím palatínskej hodnosti si začal rozširovať svoj dvor, ktorý už popri súkromných službách pri zaopatrení rodiny, chodu domácnosti, správy rezidencií a panstiev začal plniť aj verejné úlohy v krajinskej správe.⁷⁴ Palatín vymenoval svojich podpalatínov (Gašpar Trstánský, neskôr Leonard Amade), protonotárov, notárov, ktorí boli jeho výkonnými úradníkmi v politicko-správnej a najmä súdnej agende. Rozšíril svoju súkromno-úradnú kanceláriu, na čelo ktorej postavil hlavného tajomníka, zamestnal viacerých tajomníkov a podtajomníkov, expedítora a pisárov. Nákladná správa palatínskeho dvora si zase vyžadovala prijať na dvor viacerých účtovníkov – racionistov, ktorí kontrolovali jeho príjmy a výdavky. Tieto štrukturálne a kompetenčné zmeny na dvore Mikuláša Esterházyho sprevádzali aj jeho personálne rozšírenie. Novozriadené posty boli odborne náročné a vyžadovali si prijatie náležite vzdelaných a skúsenejších úradníkov. Uhorská a Spišská komora boli jedinými inštitúciami v Uhorsku, ktoré vtedy dokázali vo väčšom množstve vyškoliť skúsenejších odborníkov, preto je pochopiteľné, že palatín oslovil osoby z ich okruhu. Najmä jeho noví tajomníci, ako napr. Juraj Vernich či Gašpar Tassy, boli predtým skúsenejšími komorskými úradníkmi, resp. pracovali zároveň pre komoru aj pre palatína.⁷⁵

Pre palatína Mikuláša Esterházyho začali pracovať aj vyššie spomínaní prešporskí rodáci Marek Walticher a Ján Korbely (Corbelius), ktorí spočiatku vykonávali účtovnícke práce, pravdepodobne popri svojom zamestnaní v Uhorskej komore.⁷⁶ Vieme, že Ján Korbely v rokoch 1631 – 1636 zastával vysoký post pokladníka Uhorskej komory.⁷⁷ V roku 1636 komoru opustil a stal sa tajomníkom palatínskej kancelárie.⁷⁸ Podobne dal prednosť palatínovmu dvoru aj Marek

73 Napríklad Juraj Rakovický začal v komore pracovať v roku 1622 na poste podtajomníka a zomrel po 35 rokoch trvalej služby v roku 1657 na poste komorského direktora. Jeho rovesník a kolega Imrich Ordódy začínal v roku 1628 ako pisár v účtovnom úrade a potom čo zastával posty registrátora, zástupcu hlavného účtovníka a hlavného pokladníka, zomrel v roku 1666 na poste komorského radcu. FALLENBÜCHL, F. Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 219, 261.

74 Bližšie o dvore palatína Mikuláša Esterházyho: DUCHOŇOVÁ, Diana. Uhorský aristokratický dvor v ranom novoveku. In FEDERMAYER, Frederik a kol. *Magnátske rody v našich dejinách 1526 – 1948*. Martin : SGHS, 2012, s. 169-185; DUCHOŇOVÁ, Diana. *Dvor palatína Mikuláša Esterházyho*. [Dizertačná práca]. Bratislava : HÚ SAV, 2010, 223 s., nepublikované. Najnovšie pripravovaná práca: DUCHOŇOVÁ, Diana. *Palatín Mikuláš Esterházy a jeho dvor. Spoločnosť, normy, rituály každodennosti*. Bratislava : HÚ SAV; Pro Dama, 2013. 346 s.

75 FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 322, 353.

76 Ich mená nachádzame od 30. rokov najmä na početných výúčtovaniach, hlavne rôznych nákupov z Viedne. Za informáciu ďakujem Mgr. Diane Duchoňovej, PhD.

77 Do Uhorskej komory sa vrátil z Viedne z postu tlmočníka Dvorskej komory. FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 65; SNA, f. Archív Bratislavskej kapituly, III. časť, korešpondencia, šk. 15, fasc. 56; AMB, f. MB, Magistrátny protokol 2a. 8, s. 402.

78 DUCHOŇOVÁ, D. *Dvor palatína Mikuláša...*, s. 130.

Walticher, ktorý v roku 1634 opustil svoj post komorského koncipistu a stal sa palatínskym hlavným účtovníkom (*rationum prefectus*) a následne tiež palatínskym tajomníkom. V oboch funkciách je doložený už v roku 1635.⁷⁹ Od polovice 30. rokov 17. storočia teda kancelársku činnosť úradu palatína Mikuláša Esterházyho viedli títo spolužiaci z Viedenskej univerzity, navyše obaja spravovali aj naďalej jeho účtovníctvo. Predpokladáme, že Ján Korbely bol oproti Markovi v hierarchii tajomníkov palatínskej kancelárie vyššie, pretože zastával aj post kráľovského radcu.⁸⁰

Tajomníci riadili prácu pisárov v palatínskej kancelárii a opatrovali úradné pečate. Jeden z nich hodnostára vždy sprevádzal po cestách, druhý ostával v jeho sídle. Keďže palatínsky úrad komunikoval aj s panovníckym dvorom a viedenskými centrálnymi úradmi, najmenej jeden z tajomníkov bol vždy zdatný v nemčine a prekladal do domácej reči.⁸¹ Tu nepochybne našiel široké uplatnenie aj Marek Walticher, ktorý na tajomníckom poste zotrval celé desaťročie až do smrti svojho patróna. Palatín ho zaradil aj do súkromného dvora, k svojim najbližším familiárom, o čom svedčia viaceré zmienky z rokov 1635 – 1645, kedy sa spomína ako jeho účtovník, tajomník a najbližší familiár (*supremus aulae familiaris et rationum prefectus, aulae palatinalis primarius familiaris et secretarius*).⁸²

Mikuláš Esterházy si udržoval vernosť svojich familiárov a úradníkov nielen platom, svojou priazňou a patronátom, ale aj pomocou v ich ďalšej kariére a nezriedka osobitnými darmi. Vieme napríklad, že v roku 1637 prenajal Jánovi Korbelymu svoj dom v hlavnom meste na päť rokov za 500 zlatých.⁸³ Markovi Walticherovi už v roku 1635 udelil donáciu na majetky v Komárňanskej a Győrskej stolici.⁸⁴ V tom istom roku mu udelil donáciu na kúriu vo Velčiciach v Trenčianskej stolici, ktorá po smrti miestneho šľachtica Pavla Velčíckého pripadla ako odúmrt' korune.⁸⁵ V oboch donáciách boli popri Markovi uvedení aj druhí adresáti, v prvom prípade Andrej Szápary, v druhom Martin Kőszeghy, ktorí neskôr majetky reálne vlastnili. Nazdávame sa, že Marek sa do textu privilégii, ktoré sa vybavovali v palatínskej kancelárii, nechal so súhlasom svojho patróna jednoducho pripísať. Išlo o akúsi protihodnotu zato, že ich v palatínskom úrade a u samotného palatína pre spomínaných šľachticov vybavil. Neskôr sa istotne nechal zo svojich podielov vyplatiť, pretože o držbu tak vzdialených majetkov asi nemal reálny záujem. Azda nebudeme ďaleko od pravdy, ak skonštatujeme, že išlo o ukážkový prípad korupcie na palatínskom úrade. Marek vedel svoje pôsobenie pri úrade palatína využiť aj iným spôsobom. Napríklad pre vyriešenie svojich osobných rodinných sporov. Svedčia o tom viaceré mandáty palatína Mikuláša Esterházyho z rokov 1635 – 1641, ktorými vstupoval do súdnych sporov riešených mestom Prešporkom. Istotne nie náhodou išlo o dedičské spory o podiely na majetkoch po vymretých rodinách Lerchenfelder a Purkircher. V spornej

79 SNA, f. HMBK, caps 21, fasc. 11.

80 SNA, f. HMBK, caps 21, fasc. 7, 8.

81 DUCHOŇOVÁ, D. *Dvor palatína Mikuláša...*, s. 128.

82 Archivum primatiale Estzttergom (ďalej APE), f. Hodnoverné miesto Ostrihomskej kapituly (ďalej HMOK), autentický protokol č. 15, s. 215; SNA, f. HMBK, caps 27, fasc. 2; APE, f. HMOK, caps 6, fasc. 2, 3; DUCHOŇOVÁ, D. *Palatín Mikuláš Esterházy...*, s. 163-164.

83 V roku 1624 Ján Korbely obýval v Prešporku iný dom, ktorý ležal neďaleko, tiež na Kapitulskej ulici. FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 85.

84 Išlo o obce Alsó Bőny, Kajánd a Babonya. APE, f. HMOK, caps 6, fasc. 2; VIRÁG, Zsolt. *Magyar kastélylexikon. Győr-Moson-Sopron megye kastélyai és kúriái*. Budapest : Fo-Rom Invest , 2007, s. 23; *Magyarország vármegye és városai. Komárom vármegye*. Budapest : Apollo, 1896, s. 49.

85 APE, f. HMOK, caps 6, fasc. 3.

záležitosti boli osobne zainteresovaní tak Marek Walticher, ako aj jeho druhá manželka Mária Öxnerová.⁸⁶

Pracovať tak blízko palatína, v samotnom centre vtedajšej uhorskej politiky a moci, malo teda nespochybniteľné výhody. Obaja prešporskí rodáci istotne zažili na palatínskom dvore svoje kariérne najúspešnejšie obdobie. Mikuláš Esterházy na oplátku nepochybne vyžadoval od svojich úradníkov úplnú lojalitu. Ich oddanú službu palatínovi neovplyvnili ani isté nezrovnalosti v účtovníctve, ktoré sa objavili u Jána Korbelyho v roku 1643. Všetko sa asi vysvetlilo a urovnalo, pretože Ján ostal na svojom poste až do svojej smrti niekedy v prvej polovici roku 1645.⁸⁷ Na palatínovom dvore sa s Korbelyho smrťou pravdepodobne nepočítalo, pretože nemali za neho pripravenú náhradu. Marek Walticher musel preto prebrať aj jeho post v správe palatínovej kancelárie a účtovníctve. Vzhľadom na rozsah úloh, ktoré na neho prešli, nebol z toho veľmi potešený. V liste sa vyjadril, že tak robí len z úcty k službe palatínovi a čo najskôr by sa tohto postu chcel zbaviť.⁸⁸ Napokon táto situácia čoskoro nastala, pretože palatín už na jeseň roku 1645 zomrel a jeho úrad a dvor boli rozpustené. Viacerí familiári a úradníci však ostali v službách rodiny a prešli na dvory palatínových príbuzných, predovšetkým palatínovho syna, šopronského župana Ladislava Esterházyho. Niektoré zmienky naznačujú, že tak spočiatku urobil aj Marek Walticher.⁸⁹

Druhé manželstvo a vymretie walticherovského rodu

Dňa 4. októbra 1634 spísala Markova manželka Mária Eckerová v nemeckom a maďarskom jazyku svoju záveť a o pár mesiacov nato, niekedy na začiatku roka 1635 zosnula. Z textu poslednej vôle sa dozvedáme, že svoje osobné veci a podiely na otcovských majetkoch zanechala bratovi Lukášovi a neteriam. Manželovi však odkázala zaujímavú nehnuteľnosť – mlyn na potoku Vydrica, ktorý údajne počas manželstva sami spolu vystavali.⁹⁰ Pravdepodobne tento nový mlyn stál na starších eckerovských pozemkoch, pretože je doložené, že už koncom 16. storočia vlastnil Máriin otec Lukáš iný mlyn na tomto potoku.⁹¹

Prvé manželstvo Markovi nezabezpečilo dedičov. Zdá sa dokonca, že bolo úplne bezdetné, pretože v rokoch trvania manželského zväzku (1623 – 1635) jeho rodina určite bývala v Prešporku, avšak v zachovaných katolíckych matrikách nie je záznam o žiadnom krste ich potomka. V tejto súvislosti je prekvapivé, že po smrti svojej prvej manželky sa Marek zasnúbil opätovne s bezdetnou vdovou – Máriou Öxnerovou (písala sa aj Exner).⁹² Akoby splodenie potomkov a dedičov zatiaľ u neho nepatriilo medzi priority. Mária bola relatívne bohatou vdovou z dobrej prešporskej meštiansko-úradníckej spoločnosti. S Markom sa azda poznali už dlhšie, pretože jej otčim Gregor Tallián býval na Prepoštskej ulici v susedstve

86 AMB, f. MB, Listy a listiny, inv. č. 9808, 9809, 9816, 9818, 9819, 9826, 9877.

87 Z neskoršej panovníckej konfirmácie Jánovho testamentu z roku 1649 vieme, že svoju záveť spísal dňa 2. októbra 1644 priamo v prešporskom dome palatína. Podľa nej ho mali pochovať v kostole františkánskeho kláštora pred oltárom sv. Fabiána a Šebastiána. MNL-OL, f. Arcanum digitéka, Arcanum Adatbázis, Királyi könyvek, č. 10, s. 440-446; DUCHOŇOVÁ, D. *Dvor palatína Mikuláša...*, s. 132.

88 DUCHOŇOVÁ, D. *Dvor palatína Mikuláša...*, s. 132.

89 Za informáciu ďakujem Mgr. Diane Duchoňovej, PhD.

90 SNA, f. HMBK, capsa 64, fasc. 3; APE, f. HMOK, Akty, capsa 55, fasc. 8.

91 Lukáš Ecker st. je vedený ako súkromný majiteľ mlyna na Vydrici, zakúpený do prešporského mlynárskeho cechu od roku 1585, Marek Walticher od roku 1629. AMB, f. MB, Cechová kniha mlynárskeho cechu, CE 210, s. 38-42; Bližšie o dejinách mlynov na Vydrici: OBUCHOVÁ, Viera. Technické pamiatky v Mlynskej doline alebo Mlyny na potoku Vydrica. In DANIŠ, Miroslav. *Historické štúdie k životnému jubileu Zuzany Ševčíkovej. Studia historica Posoniensia X.* Bratislava : FIF UK, 2009, s. 15-26.

92 AMB, f. MB, Magistrálny protokol 2a. 9, s. 108.

Sunnleitnerovcov.⁹³ Jej nebohý predošlý manžel, šľachtic Ján Bakič bol ten, po ktorom získal Marek na začiatku svojej kariéry miesto v Uhorskej komore. Neskôr sa Ján Bakič presadil v mestskej správe Prešporka. V roku 1627 bol spoločne s ďalšími troma katolíkmí zvolený (fakticky dosadený) za katolícku stranu do prešporského senátu. V roku 1626 sa totiž panovník Ferdinand II., aj po intervencii arcibiskupa Petra Pázmaňa, rozhodol nariadiť prešporským mešťanom, aby boli do správy mesta a do senátu volení aj katolíci, postupne až do paritného počtu. S nástupom rekatolizácie sa začala meniť politická klíma v hlavnom meste a evanjelickí patricijovia, ktorí doteraz ovládali mesto, museli pod nátlakom panovníckej moci prepustiť podiel na správe mesta zatiaľ stále menšinovým katolíkom. Keďže v meste bolo vtedy len veľmi málo nemeckých katolíckych mešťanov hodných postu senátora, nominovali do senátu dvoch katolíckych šľachticov – Michala Moniča a Jána Bakiča, a dvoch remeselníckych majstrov, Gašpara Gömbköthő-Bellu a Benedikta Szábokyho, ktorí pochádzali z komunity miestnych Maďarov a Chorvátov. Zástupcovia prešporských národnostných menšín sa tak prvýkrát dostali reálne k podielu na správe mesta, paradoxne nie ako zástupcovia svojich národností, ale ako zástupcovia katolíkov.⁹⁴

Prešporské katolícke senátorské rody si rýchlo osvojili už dlhšie zaužívanú prax protestantských patricijov, ktorí sa snažili udržovať senátorské miesta „v rodine“. Spomínali sme to už vyššie pri Sunnleitnerovcoch. Keď v roku 1633 senátor Ján Bakič zomrel, o jeho miesto začali mať záujem príbuzní. Už vo voľbách 24. apríla 1635 za senátora zvolili Gregora Talliána, otčima Bakičovej vdovy Márie, čo isto nebola náhoda. Pravdepodobne v tom istom čase došlo aj k zasnúbeniu Márie s Markom Walticherom, ktorý akurát v tomto období prešiel na dvor palatína Esterházyho a stal sa jeho tajomníkom. Rok 1635 bol teda v oboch ich rodinách spoločensky veľmi úspešným. V júli 1635 začal Marek Walticher rozposielať pozvánky na svoju svadbu, ktorá sa uskutočnila 19. augusta toho istého roku. Svadobná hostina sa slávila v tzv. mestskom Zelenom dome (Grünstübl), ktorý mu mesto pri tejto príležitosti prenajalo.⁹⁵

Nazdáваме sa, že jedným z dôvodov Markovho výberu jeho druhej manželky mohla byť aj jej majetnosť, osobitne držba veľmi lukratívnej nehnuteľnosti. Mária Öxnerová zdedila totiž po svojom prvom manželovi Bakičovi podiel na veľkom dome zvanom Burgl, ktorý stál priamo na prešporskom Hlavnom námestí (am Platz, Rathaus Platz) oproti radnici.⁹⁶ Išlo pôvodne o veľmi starý stredoveký opevnený dvorec s vežou a vlastným ohradeným dvorom, ktorý bol v 16. storočí prestavaný na 5-poschodový dom, najvyšší súkromný dom vo vtedajšej metropole. Do prelomu 16. a 17. storočia dom vlastnil pôvodom bavorský, regensbursko-prešporský patricijský rod Lerchenfelderovcov, ako aj k nim priženení dvaja humanistickí vzdelanci – známy lekár Dr. Juraj Purkircher a vplyvný radca Uhorskej komory Valentín Ernleitner. Po vymretí prešporskej vetvy rodu Lerchenfelder došlo po ženskej línii k prerozdeleniu ich majetkov v meste. Spomínaný dom na námestí sa dostal do držby potomkov a dedičov troch dcér Juraja Purkirchera a Valentína Ernleitnera. V prílohe publikujeme genealogickú tabuľku dedičov

93 Mária Öxnerová bola nevlastnou dcérou katolíckeho patricija a senátora Gregora Talliána († 1668), najdlhšie slúžiaceho richtára Prešporka v 17. storočí (v rokoch 1643-1645, 1649-1650, 1653-1655, 1664-1665, 1668). AMB, f. MB, protokol testamentov, 4n. 8, s. 1019; FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 66.

94 FEDERMAYER, F. *Christoph Georg Hilscher...*, s. 365.

95 Dodnes sa zachovali dve pozvania na túto svadbu. Prvé spísané po latinsky 20. júla v Prešporke odoslané do Trenčína pre šľachtica a cisárskeho dvorana Václava Dobrašovského a druhé spísané po nemecky 26. júla pre predstaviteľov mesta Sopron. ŠA Bratislava, pobočka v Trenčíne, f. Magistrát mesta Trenčína, Missiles, šk. 6; Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltár, f. Magistrát mesta Sopron, Lad. XXVIII et CC, fasc. 3.

96 Dom bol pred rokom 1633 rezidenciou Jána Bakiča. Podiel na dome vyženil Jánov otec Gál Bakič, ktorý bol zároveň tútorom mladého Wolfganga Lerchenfeldera, posledného člena prešporskej vetvy tohto starobylého patricijského rodu. Pozri tabuľku č. 3. AMB, f. MB, Spisy, šk. 55, lad. 34, num. 5c; FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 152-153.

domu (tabuľka č. 3), pričom vyznačujeme aj súpisy z rokov 1601, 1624 a 1650, ktoré označujú osoby, ktoré v dome reálne aj bývali.⁹⁷ Práve príbuzenstvo cez novú manželku umožnilo Markovi nadviazať nové spoločenské kontakty, pretože spolujemajiteľmi a jeho susedmi v dome sa stali skutočne vplyvní kráľovskí úradníci – Imrich Ordódy, pokladník a potom radca Uhorskej komory, a najmä Juraj Rakovický, radca a neskôr riaditeľ Uhorskej komory. Aj neskoršie Marek z tohto manželstva majetkovo profitoval, keď jeho manželka v roku 1642 zdedila po matke podiel na dome pri Michalskej bráne, ďalší celý dom na predmestí na Schöndorfskej (dnešnej Obchodnej) ulici a početné vinice v okolí mesta.⁹⁸

Markovo druhé manželstvo, akokoľvek spoločensky úspešné, nespĺnilo svoju základnú funkciu. Ostalo tiež bezdetné a tak nezabezpečilo pokračovanie šľachtického rodu Walticherovcov, ktorý takto vymrel (aspoň jeho uhorská/prešporská vetva). Nevieme objasniť, čo bolo dôvodom, prečo Marek nemal žiadne deti. Azda za tým boli jeho osobné dôvody, prípadne neplodnosť manželiek, veď obe nemali deti ani so svojimi predchádzajúcimi manželmi. Na sklonku života sa Marek s týmto faktom vyrovnal tak, že si adoptoval svojho príbuzného. Jeho adoptívnym synom sa stal uhorský šľachtic František Štefan Bornemisza z Káromu, syn vyššie spomínaného uhorského poštmajstra Štefana Bornemiszu a Reginy Sunnleitnerovej. Išlo vlastne o syna Markovej sesternice, teda o pomerne vzdialenú rodinu (pozri tabuľku č. 1). Keďže však okrem Walticherovcov vymreli v meste aj Sunnleitnerovci, bol to Markov najbližší mužský pokrvný príbuzný. Paradoxne aj František Štefan Bornemisza nemal šťastie pri založení rodiny a zomrel v roku 1684 v bezdetnom manželstve ako posledný člen rodu Bornemiszcov z Káromu.⁹⁹ Ak sa spätne bližšie pozrieme na majiteľov tzv. pernheimerského domu na Ventúrskej ulici, zistíme, že v krátkom období vymreli všetci jeho majitelia, celkovo až šesť rodov – Pernheimer, Gadolt, Sunnleitner, Ottaucius, Walticher, Bornemisza, čo je celkom zaujímavý genealogický fenomén.

Záver kariéry Marka Waltichera

Je predpoklad, že po roku 1645 Marek Walticher istý čas zotrval v službách palatínovho syna Ladislava Esterházyho. Tento mladý, 19-ročný magnát sa síce po smrti otca stal šopronským županom, avšak svoje politické skúsenosti a postavenie medzi elitami kráľovstva si ešte len začínal budovať. Keď ho panovník v roku 1648 vymenoval za hlavného kapitána pevnosti v Pápe, bolo zrejmé, že jeho záujem sa bude orientovať smerom k vojenskej kariére.¹⁰⁰ Mladý Esterházy nepotreboval taký početný dvor, ani tak početne obsadenú kanceláriu ako jeho otec. Pre Marka tam dlhodobo nebola práca, preto sa začal obzerať po novom zamestnaní. O takého skúseného úradníka bol samozrejme v kráľovských službách záujem. Istotne aj cez svoje kontakty s riadiacimi pracovníkmi Uhorskej komory získal Marek prácu v komore podriadenej tridsiatkovej colnej správe. Dňa 14. augusta bol vymenovaný za hlavného kráľovského tridsiatnika (Supremus tricesimator) v mošonskom Magyarováre.¹⁰¹ Išlo o lukratívny, dobre platený post, pretože tridsiatkova stanica ležala na hlavnej obchodnej ceste do Viedne. Mala dobré príjmy, pričom ovárskemu tridsiatnikovi boli podriadené aj niektoré menšie tridsiatkové

97 FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 152-156.

98 AMB, f. MB, Protokol testamentov 4n. 8, s. 1019.

99 FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 70-71.

100 Bližšie ku kariére Ladislava Esterházyho: DOMINKOVITS, Péter. Graf Ladislaus Esterházy, Obergespan des Komitats Ódenburg/Sopron. In KROP, Rudolf – GÜRTLER, Wolfgang (Eds.). *Die Familie Esterházy im 17. und 18. Jahrhundert*. Eisenstadt: Amt der Burgenländischen Landesregierung, 2009, s. 161-178.

101 FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 343; SNA, f. HMBK, caps 4, fasc. 9; caps 5, fasc. 12.

stanice v Mošonskej stolici.¹⁰² Treba tiež spomenúť, že stanica pôsobila najmä na majetkoch panstva Magyar Ovár, ktoré patrilo priamo panovníkovi. Ovársky tridsiatnik často pracovne komunikoval nielen s miestnou cisárskou správou, ale aj s viedenskými centrálnymi úradmi. Marek tak na sklonku kariéry získal dobre platené miesto, ktoré ho dokázalo finančne zabezpečiť. Ako zaslúžilému kráľovskému a palatínskemu úradníkovi sa mu dostalo aj spoločenskej prestíže, keď ho v roku 1648 panovník Ferdinand III. menoval za kráľovského radcu.¹⁰³ Hoci išlo fakticky len o titulárny post, predsa jeho zisk bol pre tohto prešporského patricija akýmisi vyvrcholením úspešnej kariéry. Funkčne sa tak vyrovnal svojmu spolužiakovi a kariérenému kolegovi, vtedy už nebohému Jánovi Korbelymu a zaradil sa tak do popredia v nepočítanej skupine prešporských mešťanov, ktorí sa dokázali uplatniť v kráľovských službách v pomoháckom Uhorsku.

Post ovárskeho tridsiatnika Marka odpútal od uhorskej metropoly a naopak zviazal s Mošonskou stolicou. Keďže práca v tridsiatkovej stanici si vyžadovala takmer každodennú prítomnosť, bolo potrebné sa sem prisťahovať. Tridsiatnici mohli bývať aj so svojimi rodinami priamo v stanicach, avšak pohodlnejšie bolo zakúpiť si sídlo v jej blízkosti. O Markovi vieme, že na sklonku života nadobudol v Mošonskej stolici pomerne veľké majetky. V roku 1652 získal do zálohu (titulo pignoris) kúriu od rodu Nussbaum v mošonskom mestečku Ovár a od rodu Pakay slobodnú kúriu aj s vinicami v mestečku Nezider (dnes Neusiedl am See, Rakúsko).¹⁰⁴ V roku 1653 mu Nussbaumovci predali ďalšie vinice v mošonských obciach Nyilas a Nezider.¹⁰⁵ Na všetky tieto majetky si Marek nechal vyhotoviť kráľovskú donáciu, ktorá tieto majetky ustanovila za šľachtické a oslobodila od daní. Vydal ju v Prešporoku panovník Ferdinand III. dňa 25. júna 1655, počas svojho pobytu v uhorskej metropole na korunováciách svojej manželky a syna za uhorského kráľa.¹⁰⁶ Zdá sa, že zabezpečenie tejto donácie bolo posledným počínom tohto úspešného kráľovského úradníka s prešporskými koreňmi. Marek mal už dlhšie zdravotné ťažkosti a zkrátko potom zomrel. Ani nevieme, či sa osobne zúčastnil na korunováci mladého kráľa Leopolda 27. júna 1655.¹⁰⁷ V tomto roku Prešporok skutočne zažíval slávu metropoly. Na obe korunovácie a zasadanie uhorského snemu prišlo do mesta vyše päťtisíc šľachticov a prelátov z Uhorska i zahraničných krajín.¹⁰⁸ S nimi došli do mesta mnohí zahraniční kupci a remeselníci, ktorí tu ponúkali svoj tovar. Z ich súpisu vyhotoveného v roku 1655 vieme, že

102 V roku 1652 mal Marek ako hlavný tridsiatnik aj podriadeného tridsiatnika priamo v ovárskej stanici. Nie je bez zaujímavosti, že ním bol neziderský tridsiatnik Juraj Schödl, mimochodom tiež príslušník prešporského patricijského rodu, vnuk mestského notára Heinricha Schödl. SNA, f. HMBK, autentický protokol č. 47, s. 476; FEDERMAYER, F. *Genealogický pohľad na prešporských...*, s. 105, 124.

103 ŠA v Bratislave, pobočka Bratislava, f. Mariánska provincia františkánov, šk. 45, lad. 46, fasc. 7.

104 SNA, f. HMBK, autentický protokol č. 41, s. 90, 147, 169; Markova neziderská kúria sa zachovala dodnes a patrí k historicky zaujímavým pamiatkam burgenlandského mestečka Neusiedl am See, ktoré je turistickým centrom regiónu pri Neziderskom jazere v Rakúsku.

105 SNA, f. HMBK, autentický protokol č. 41, s. 309.

106 MNL - OL, f. Arcanum digitéka, Arcanum Adatbázis, Királyi könyvek, č. 11, s. 438-439.

107 Zo záznamov o korunovačnej hostine konanej na Prešporskom hrade vieme, že viacerí úradníci Uhorskej komory a kráľovských tridsiatkových staníc sa slávnosti zúčastnili aj aktívne, keď boli kráľovským dvormajstrom a hlavným magistrom kráľovských stolníkov určený za stolníkov (Stabelmeister) k jednotlivým hodovacím tabuliam. Tak bol napríklad győrský tridsiatnik Gabriel Palugyay určený k stolu prepoštov, alebo komorský pokladník Imrich Ordódy, inak sused Marka Waltichera, k stolu kráľovského personála. PÁLFFY, Géza. *Krönungsmähler in Ungarn im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit* (2 Teil). In *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, 116. Band, Heft 1-2. Wien: Oldenbourg - Böhlau, 2008, s. 82-85.

108 HOLČÍK, Štefan. *Korunovačné slávnosti: Bratislava 1563 – 1830*. Tatran: Bratislava, 1986, s. 30.

v dome Walticherovcov na Hlavnom námestí boli ubytovaní dvaja takíto cudzí hostia – vdova Andreja Ballingera šperkára (Jubelier) a osobný obuvník cisára Matej Wallstorffer.¹⁰⁹

Je pravdepodobné, že Marek Walticher už od roku 1654 zápasil so zdravotnými problémami. Svoj testament totiž spísal v latinskej reči už 12. februára 1654 v Prešporku.¹¹⁰ Zaujímavé je, že za svedkov si nezavolał nikoho zo svojho rodného mesta, ale pozval si troch katolíckych farárov z Mošonskej stolice. V testamente jednoznačne napísal, že nemá žiadne vlastné deti. Veľa finančných prostriedkov ale aj nehnuteľností teda daroval katolíckej cirkvi, jezuitom, charite či špitálom. Za zmienku stojí 100 zlatých, ktoré daroval Mariánskej kongregácii v Prešporku.¹¹¹ Svoju vd'ačnosť patrónom Esterházyovcom vyjadril darovaním 100 toliarov grófovi Pavlovi Esterházymu, najstaršiemu vtedy žijúcemu synovi nebohého palatína. Svoje majetky v Prešporku i v Mošonskej stolici rozdelil medzi svoju manželku a adoptívneho syna Františka Štefana Bornemiszu. Ten mal nakoniec dediť všetko, po smrti Markovej vdovy Márie. Za protektorov vykonania testamentu určil ostrihonského arcibiskupa a prešporského prepošta. Markovu poslednú vôľu, aby majetky prešli na jeho adoptívneho syna, potvrdila aj jeho vdova Mária Öxnerová vo svojom testamente spísanom dňa 21. apríla 1656 pred prešporským kanoňikom Heinrichom Fabritiom v jej prešporskom dome.¹¹² Presný dátum a miesto smrti Marka Waltichera nepoznáme.¹¹³ Zo 17. storočia sa nezachovali žiadne prešporské cirkevné matriky úmrtí. Predpokladáme, že zomrel niekoľko týždňov alebo mesiacov po 25. júni 1655, kedy mu ešte panovník udelil vyššie spomínanú majetkovú donáciu. Na jeseň toho istého roku už bol Marek mŕtvy, pretože sa začalo rokovať o obsadení uprázdneného postu hlavného tridsiatnika v Magyarováre. Na tento post nakoniec 5. novembra 1655 vymenovali Gašpara Lausera, mimochodom tiež prešporského rodáka a potomka miestneho starobylého patricijského rodu.¹¹⁴ Zaujímavá kontinuita. Tú potvrdil aj Markov adoptívny syn František Štefan Bornemisza z Káromu († 1684), ktorý spravil pozoruhodnú kariéru v kráľovských službách. Dokonca rovnako ako jeho adoptívny otec sa stal tiež hlavným tridsiatnikom v Magyarováre (1662) a neskôr vynikol v Uhorskej komore na postoch pokladníka a radcu.¹¹⁵ Jeho rezidenciou v hlavnom meste bol starý pernheimerovský, neskôr nazývaný aj ottauciovský dom na Ventúrskej ulici, kde sa začal aj príbeh Marka Waltichera.¹¹⁶

109 AMB, f. MB, Spisy, šk. 1, num. 10.

110 SNA, f. HMBK, autentický protokol č. 42, s. 235-237.

111 Bratstvo bolo založené jezuitmi v Prešporku v roku 1629. Jeho prvým rektorom bol arcibiskup Peter Pázmaň. Marek Walticher, jeho vtedajšia manželka Mária Eckerová, nevlastná matka Katarína Walticherová, ako aj jeho príbuzní a ďalšie osoby z okruhu jeho rodiny a práce (Juraj Ottaucius, Imrich Zkolek, Štefan Bornemisza, Gregor Tallián, Imrich Ordódy, Juraj Rakovický, Regina a Judita Sunnleitnerové a ďalší) patrili k zakladajúcim členom bratstva, ktorí do neho vstúpili už v roku 1629. Originál albumu Bratstva je dnes uložený v knižnici Seminára cirkevných dejín Rímskokatolíckej cyrilometodskej fakulty UK v Bratislave.

112 SNA, f. HMBK, autentický protokol č. 42, s. 246-247.

113 Podľa Markovho závetu ho mali pochovať v Kostole sv. Márie Magdalény v Prešporku (?).

114 MNL – OL, f. Magyar Kamara Levéltár, Benignae resolutiones, E 21, záznam k 5. XI. 1655.

115 FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári)...*, s. 57.

116 SNA, f. HMBK, autentický protokol č. 15, s. 472; č. 49, s. 69. Na prelome 17. a 18. storočia potom dom prešiel do držby Bornemiszovej vdovy Anny Roziny Knoglerovej a jej nového manžela lekára Dr. Jána Juraja Kollera. FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 62.

Kariérna biografia Marka Waltichera

- 1603, IV. 16.: narodený v Prešporku
1615 cca: štúdium na kapitulskej škole v Prešporku
1617: štúdium na univerzite vo Viedni
1622 – 1624: praktikant v učtárni Uhorskej komory
1624 – 1625: píšár v učtárni Uhorskej komory
1625 – 1627: pomocný účtovník v Uhorskej komore
1627 – 1634: koncipista v Uhorskej komore
1634 – 1645: hlavný účtovník, tajomník a familiár palatína M. Esterházyho
1645 > : familiár a tajomník (?) kancelárie Ladislava Esterházyho
1648 – 1655: kráľovský radca
1648 – 1655: hlavný kráľovský tridsiatnik v Magyar Ovári
1655, 25. VI.: zomrel krátko po tomto dátume

Genealógia rodu Walticher v uhorskej metropole

- A. WALTICHER Matúš, * cca 1550, † 1606, prešporský obchodník, majiteľ lodí, manželky: I. Magdaléna WEBER, † pred 1599, predtým manželka prešporského meštana Václava Fischera, II. svadba okolo roku 1599, Katarína SUNNLEITNER, † 1603, predtým manželka Lukáša Schontu, prešporského kantora a Jána Buela (Pucha), dcéra Augustína Sunnleitnera a Anny Pernheimerovej, III. Katarína, neznáma manželka, † po 1649, potomkovia: od prvej manželky A1, od druhej manželky A2-A3.
- A1. WALTICHER Andrej, doložený 1598 – 1599.
- A2. WALTICHER Martin, doložený 1603.
- A3. WALTICHER Marek, * 16. IV. 1603 v Prešporku, † medzi 25. VI. – 5. XI. 1655, tajomník kancelárie palatína, kráľovský radca a hlavný tridsiatnik v Magyar Ovári, manželky: I. svadba 16. VII. 1623 v Prešporku, Mária ECKER, † 1635, dcéra trnavského senátora Lukáša Eckera staršieho a Anny Raidtovej, predtým manželka Gregora Stanichniakyho († okolo 1617), pomocného účtovníka Uhorskej komory; II. svadba 19. VIII. 1635 v Prešporku, Mária ÖXNER, † cca 1656, predtým manželka prešporského senátora Jána Bakiča (Bakith), dcéra Jána Öxnera a Doroty Wolffovej, nevlastná dcéra prešporského richtára Gregora Talliána. Potomkovia: vlastné deti nemal, adoptoval svojho mladšieho príbuzného Františka Štefana Bornemiszu († 1684), neskôr hlavného pokladníka a radcu Uhorskej komory.

Tabuľka č. 1

Kamila Paar † po 1622 (Pavol Hoffinger) † pred 1608	Ján Paar † 1596 hlavný uhorský poštmajster	Pompeius Paar † 1613 hlavný uhorský poštmajster	Jakub Paar † po 1599 (Barbora Sunnleitner)	Augustín Sunnleitner † 1573 (Anna Pernheimer)
Maurítia Hoffinger † 1648 1. (Imrich Zkolek) tajomník palatína	Alžbeta Hoffinger † po 1619 (Štefan Bornemisza) hlavný uhor. poštmajster	Zachariáš Sunnleitner † 1619 prešporský senátor (Anna Hermann)	Katarína Sunnleitner † 1603 (Matúš Walticher) † 1606	
2. (Peter Bluem) prešporský senátor	2. m. Regina Sunnleitner † po 1638 František Štefan Bornemisza † 1684 pokladník a radca UK	Judita Sunnleitner (Juraj Breus Ottaucius) † 1638 pezinský tridsiatnik	Marek Walticher † 1655 tajomník palatína	

Tabuľka č. 2

Ján Joo † 1603 kráľ. personál	Lukáš Ecker † 1643 senecký tridsiatnik hlav. uhor. poštmajster	Mária Ecker † 1635 1. (Gregor Stanichniaky) pomocný účtovník UK	Michal Stanichniaky † 1596 hl. pokladník UK
Rozina Joo 1. (b. Gašpar Lippay) † 1652 palatínsky protonotár prednosta UK	2. (b. Mária Joo) † po 1680 1: Žofia Ecker † po 1670 1. (Štefan Nagovich) tajomník UK	2. (Marek Walticher) † 1655 Anna Ecker † po 1674 1. (Pavol Sántha) notár Prešp. stolice	
2. (gr. František E. Paar) cis. komorník	2. (Štefan Bornemisza) hlav. uhor. poštmajster	2. (Imrich Ordódy) radca UK	

Tabuľka č. 3

Žofia Lerchenfelder † 1615	David Lerchenfelder † 1597		
1. (Dr. Juraj Purkircher) prešporský lekár	prešporský senátor		
2. (Valentin Ernleitner) † 1602 radca UK (1601)	Wolfgang Lerchenfelder † pred 1614 (Rozina Raidt) (1601)		
1: Rozina Purkircher † 1635	Alžbeta Purkircher † po 1619	2: Žofia Ernleitner † po 1614	
1. (Leopold Mauritz)	1. (Gál Bakith)	(Matej Partinger † 1612)	
2. (Augustín Wagner) prešporský mestský notár	2. (Gregor Zalay) kráľ. kuriálny notár	prešporský richtár	
3. (Lukáš Ecker † 1643)		Eliáš Partinger † pred 1659 (1650)	Anna Partinger (Juraj Rakoviczky) † 1657
1: Juraj Mauritz † 1657 prešp. senátor (1650)	3: Anna Ecker † po 1670	1: Ján Bakith † 1633 prešporský senátor (1624)	riaditeľ UK (1650)
	1. (Pavol Sántha) 2. (Imrich Ordódy) pokladník a radca UK (1650)	(Mária Öxner) 2. m. Marek Walticher (1650)	

ZOZNAM ARCHÍVNYCH FONDŮV

Archív mesta Bratislavy, fond Zbierka cirkevných matrík.
 Archív mesta Bratislavy, fond Mesto Bratislava.
 Archív mesta Bratislavy, fond Magistrát mesta Bratislava.
 Archivum primatiale Estztergom, fond Hodnoverné miesto Ostrihomskej kapituly.
 Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltár, fond Magistrát mesta Sopron.
 Magyar nemzeti leveltar – orszagos leveltar, fond Arcanum digitéka.
 Magyar nemzeti leveltar – orszagos leveltar, fond Magyar Kamara Levéltár.
 Slovenský národný archív, fond Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly.
 Slovenský národný archív, fond Archív Bratislavskej kapituly.
 Slovenský národný archív, fond Ústredný archív rodu Pálffy.
 Štátny archív v Bratislave, pobočka Bratislava, fond Mariánska provincia františkánov.
 Štátny archív v Trnave, fond Magistrát mesta Trnavy.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ACSÁDY, Ignác. *A pozsonyi és szepesi kamarák 1565 – 1604*. Budapest : Magyar Tudományos Akadémia, 1894. 238 s.
- ÁLDÁSY, Antal. *A Magyar nemzeti múzeum könyvtárának czímereslevelei*. I.-II. Budapest : Magyar nemzeti múzeum könyvtár, 1904. 503 s.
- BOROVSKÝ, Samu (Ed.). *Magyarország vármegye és városai. Komárom vármegye*. Budapest : Apollo, 1896. 600 s.
- ČERMÁK, Miloslav. *Olomoucká řemesla a obchod v minulosti*. Olomouc : Memoria, 2002. 304 s.
- DOMINKOVITS, Péter. Graf Ladislaus Esterházy, Obergespan des Komitats Ödenburg/Sopron. In KROP, Rudolf – GÜRTLER, Wolfgang (Eds.). *Die Familie Esterházy im 17. und 18. Jahrhundert*. Eisenstadt : Amt der Burgenländischen Landesregierung, 2009, s. 161-178.
- DRAGOUN, Václav. K dějinám starého poštovníctví na Slovensku. In *Československá pošta – telegraf – telefon*. Praha : Československá poštovní unie, 1922 – 1927, roč. 4-9.
- DUCHOŇOVÁ, Diana. *Dvor palatína Mikuláša Esterházyho*. [Dizertačná práca]. Bratislava : HÚ SAV, 2010, 223 s., nepublikované.
- DUCHOŇOVÁ, Diana. *Palatín Mikuláš Esterházy a jeho dvor. Spoločnosť, normy, rituály každodennosti*. Bratislava : HÚ SAV; Pro Dama, 2013. 346 s.
- DUCHOŇOVÁ, Diana. Uhorský aristokratický dvor v ranom novoveku. In FEDERMAYER, Frederik a kol. *Magnátske rody v našich dejinách 1526 – 1948*. Martin : SGHS, 2012, s. 169-185.
- EMBER, Győző. *Az újkori magyar közigazgatás története*. Budapest : MNM, 1946. 625 s.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. A Magyar kamara tisztviselői a XVII. században. In *Levéltári közlemények*, 1968, roč. 39, č. 2, s. 233-268.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon*. Budapest : Osiris, 2002. 377 s.
- FEDERMAYER, Frederik. Christoph Georg Hilscher († 1678). Kariéra Slezana v uhorskom hlavnom meste. In BRŇOVJÁK, Jiří – GOJNICZEK, Waclaw – ZÁŘICKÝ, Aleš (Eds.). *Šlechtic v Horním Slezsku / Szlachcic na Górnym Śląsku*. Katowice : Instytut historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011, s. 357-372.
- FEDERMAYER, Frederik. Gašpar Partinger († 1630). Osudy a kariéra kráľovského úradníka na prelome 16. a 17. storočia. In KLIMEKOVÁ, Agáta – AUGUSTÍNOVÁ, Eva (Eds.). *Ján Jessenius. Slováci na panovníckych dvoroch*. Martin : SNK, 2012, s. 220-236.
- FEDERMAYER, Frederik. Genealogický pohľad na prešporských mestských notárov druhej polovice 16. storočia. In *Historica : Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, 2005, roč. 46, s. 99-132.
- FEDERMAYER, Frederik. Leopold Peck (1560 – 1625) uhorský kráľovský pokladník a jeho rodina. In CZOCH, Gábor (Ed.). *Kapitoly z dejín Bratislavy*. Bratislava : Kalligram, 2006, s. 150-194.
- FEDERMAYER, Frederik. Lippayovci zo Zomboru. Genealogický pohľad na vznik novej prohabsburskej aristokracie. In FEDERMAYER, Frederik a kol. *Magnátske rody v našich dejinách 1526 – 1948*. Martin : SGHS, 2012, s. 29-77.
- FEDERMAYER, Frederik. Prešporský richtár Liechtenperger a jeho rodina. Genealogicko-biografická analýza. In *Bratislava : Zborník Múzea mesta Bratislavy*, 2012, XXIV, s. 53-62.
- FEDERMAYER, Frederik. *Rody starého Prešporka. Genealogický rozbor a topografia mesta podľa súpisu z roku 1624*. Bratislava : Monada, 2003. 367 s.
- FEDERMAYER, Frederik – DUCHOŇ, Michal. Svätajurské rody v pomoháčskom období. In TURČÁNY, Juraj a kol. *Svätý Jur 1209 – 2009*. Svätý Jur : Mestský úrad, 2009, s. 149-160.
- FRANK, Karl Friedrich von. *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichische Erblande bis 1806, sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum Alt-österreichischen Adels-Lexikon 1823 – 1918*. I., Schloss Senftenegg : Selbstverlag, 1967. 290 s.
- GALL, Franz. *Die Matrikel der Universität Wien, IV. (1579 – 1659)*. Wien : Böhlau, 1961. 257 s.
- HOLČÍK, Štefan. *Korunovačné slávnosti : Bratislava 1563 – 1830*. Tatran : Bratislava, 1986. 84 s.
- JANKOVIČ, Vendelín. Ideové a spoločenské pomery v Trnave pred založením univerzity. In ŠIMONČIČ, Jozef (Ed.). *Trnava 1988 : Zborník materiálov z konferencie Trnava 1238 – 1988*. Bratislava : Obzor, 1991, s. 44-88.

- KAMENICKÝ, Miroslav. Náboženský zákon z roku 1608 a Bratislava. In *Historické štúdie*, 1999, roč. 40, s. 159-168.
- KAZIMÍR, Štefan. K vývoju colnej agendy na Slovensku v 16. a 17. storočí. In *Slovenská archivistika*, 1976, roč. XI., č. 1, s. 47-88.
- KAZIMÍR, Štefan. Trnava v rokoch 1526 – 1849. In ŠIMONČIČ, Jozef – WATZKA, Jozef (Eds.). *Dejiny Trnavy*. Bratislava : Obzor, 1989, s. 73-132.
- KIRNBAUER v. ERZSTÄTT, Johann. *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Niederoesterreichischer Adel*. I. (Abteilung A-R). Bauer und Raspe : Nürnberg, 1909. 399 s.
- NAGY, István – F. KISS, Erzsébet. *A Magyar Kamara és egyéb kincstári szervek*. Budapest : MOL, 1995. 575 s.
- NÉMETH, István. *Kassa város archontológiája : Bírák, belső és külső tanács 1500 – 1700*. Budapest : Szentpétery Imre Történettudomány Alapítvány, 2006. 326 s.
- NOVÁK, Jozef. *Rodové erby na Slovensku I. Kubínyiho zbierka pečatí*. Martin : Osveta, 1980. 371 s.
- OBUCHOVÁ, Viera. Technické pamiatky v Mlynskej doline alebo Mlyny na potoku Vydrica. In DANIŠ, Miroslav. *Historické štúdie k životnému jubileu Zuzany Ševčíkovej. Studia historica Posoniensia X*. Bratislava : FiF UK, 2009, s. 15-26.
- LENGYELOVÁ, Tünde. Radnica – miesto rozhodnutí a riadenia mesta. In RUSINA, Ivan a kol. *Renesancia : umenie medzi neskorou gotikou a barokom*. Bratislava : Slovenská národná galéria; Slovart, 2009, s. 194-199.
- PÁLFFY, Géza. Krönungsmähler in Ungarn im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit (2. Teil). In *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, 116. Band, Heft 1-2. Wien : Oldenbourg – Böhlau, 2008, s. 60-91.
- SCHRÖDL, Jozsef. *A pozsonyi ág. hitv. ev. egyházközség története I*. Pozsony : Az Ág. Hitv. Evang. Egyházközség Kiadása, 1906. 989 s.
- ŠPIESZ, Anton. *Bratislava v 18. storočí*. Tatran : Bratislava, 1987. 237 s.
- TÓZSA-RIGÓ, Attila. A pozsonyi politikai elit a XVI. század első két harmadában. In *Fons*, 2007, roč. 14, č. 2, s. 187-277.
- VARGA, Alexander. Prvé storočie organizovaného poštovníctva na Slovensku 1528 – 1624. In *Sborník Postovního muzea*. Praha : Postovní museum, 1982, s. 76-93.
- VIRÁG, Zsolt. *Magyar kastélylexikon. Győr-Moson-Sopron megye kastélyai és kúriái*. Budapest : Fo-Rom Invest, 2007. 468 s.
- WURTH, Rudiger. Die Familie Paar und das habsburgisch-erbländische Postwesen. In WURTH, Rudiger (Ed.). *Zwei Jahrtausende Postwesen*. Halbtun : Organisationsgemeinschaft Schloss Halbtun, 1985, s. 132-152.